Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto X., št. 46 („JUTRO“ št. 275 a) Ljubljana, ponedeljek 30. novembra 1942-XXI Cena cent. 80

Uprav:ništvo Ljubljana Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-22. 31-23. 31-24

Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon 31-25 31-26

Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta št. 42

IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano

JUTRO

PONEDELJSKA IZDAJA

Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ul. 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 31-26

Ponedeljska izdaja »Jutra« izhaja vsak ponedeljek zjutraj — Naroča se posebej in velja mesečno L. 3.—

Rokopisi se ne vračajo — Oglasi po tarifu

CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano

Zmagovit napad na sovražni konvoj

Nov uspeh torpednih letal — 5 ladij uničenih — Sovražna podmornica potopljena — 16 sovražnih letal sestreljenih

Glavni stan Italijanskih Oboroženih sil objavlja dne 29. novembra naslednje 918. vojno poročilo:

Akcije izvidniških oddelkov v Cirenaiki in v Tunisu.

Italijanske in nemške letalske sile so delovale v nizkem poletu proti sovražnim kolonam, kjer so zažgale številna vozila. 15 sovražnih letal je bilo sestreljenih v zmagovitih dvobojih od nemških lovcev v francoski Severni Afriki, eno pa se je zadeto od protiletalskega topništva, zrušilo v morje med napadom na Tripolis.

V alžirskih vodah so naši oddelki torpednih letal pod poveljstvom kapitana Giulia Cesara Graziania in poročnika Giuseppa Cimicchia včeraj napadali pomemben konvoj. Kljub delovanju močnega letalskega spremstva je akcija imela uspeh. Velik parnik, ki je bil zadet, je zletel v zrak, štiri druge trgovske ladje pa so bile tako hudo poškodovane, da je treba z gotovostjo smatrati, da so se pozneje potopile.

Z operacij današnjega dneva se niso vrnila štiri naša letala.

Angleška letala so to noč ponovno bombardirala Torino. Škoda je znatna posebno v mestnem osrčju. Število žrtev še ni ugotovljeno. Prebivalstvo se je vedlo mirno.

V Sredozemskem morju je naša edinica pod poveljstvom poročnika Alfreda D'Angela torpedirala in potopila sovražno podmornico.

Uspešni boji v Rusiji

Vsi sovražni napadi krvavo zavrnjeni — Akcije italijanskih letal — Velike sovjetske izgube

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 29. nov. Nemško vrhovno poveljstvo je objavilo danes naslednje vojno poročilo:

V odseku ob Tereku se je izjalovilo več sovražnih napadov.

Nemške in rumunske čete so tudi včeraj krvavo zavrnile vse napade številčno močnejših sovražnikovih sil med Volgo in Donom. Uničenih je bilo 35 oklopnih vozil. V velikem kolenu Dona so lastni protinapadi vrgli sovražnika na nekem odseku ob reki. Močne letalske sile, med njimi tudi rumunski bojni letalci, so z uspehom podpirale oddelke na kopnem. Razdejanih je bilo veliko število vozil. Železniške proge ob spodnji Volgi so bile ponoči uspešno bombardirane.

Hitra italijanska bojna letala so v srednjem odseku Dona napadala motorizirane sovražne kolone in zbirališča.

V srednjem delu vzhodne fronte je izgubil sovražnik v mestoma hudih bojih 57 oklopnih vozil.

Pri svojih ponovnih brezuspešnih napadih jugovzhodno od Ilmenskega jezera je sovražnik utrpel visoke izgube na ljudeh in na materialu.

Nemški in rumunski lovci ter protiletalsko topništvo so sestrelili samo v južnem delu vzhodne fronte 39 sovjetskih letal. V istem odseku je bilo izgubljenih 6 lastnih aparatov.

V Cirinajki delovanje izvidniških oddelkov.

V Tunisu so nemške in italijanske čete zavzele žilavo branjeno višinsko postojanko. Letalstvo je napadalo sovražnikove kolone, zveze za dovoz iz zaledja ter letalska oporišča. Številna vozila so bila zažgana.

V letalskih bojih so nemški lovci sestrelili 16 sovražnih letal, med njimi tudi nekaj štirimotornih bombnikov. Pogrešamo 4 lastna letala.

Pred francosko Severno Afriko so bojna letala hudo poškodovala dva velika prevozna parnika.

Pri poletih šibkih angleških letalskih sil nad zasedenim zapadnim ozemljem in pri nočnih poletih nad Francijo je sovražnik izgubil pet letal.

Lovci so v južni Angliji obstreljevali železnice in druge za vojno važne cilje.

Zimska vojna v Rusiji

Berlin, 28. nov. s. Glede razvoja obeh bitk, ki sta ta čas v teku v južnem in osrednjem odseku, so sporočili iz kompetentnega vira, da še ni mogoče izraziti napovedi, ali sporočiti podrobnosti. Operacije so v polnem razvoju in gotovo je samo to, da postajajo nemški protiukrepi čedalje učinkovitejši.

Monakovo, 28. nov. s. »Münchener Zeitung« piše v komentarju o situaciji, ki je nastala na ruski fronti po boljševiških napadih zadnjih dni, da je treba začetne uspehe sovražnika na srednjem delu fronte pripisovati dejstvu, da Nemci tukaj nimajo kakor v prvi svetovni vojni nepretrgane bojne črte ljudi, temveč samo posamezne utrjene postojanke, od katerih so nekatere precej oddaljene med seboj in med katerimi se lahko prodre posebno tedaj, če razpolaga nasprotnik z večjimi silami na ljudeh in materialu. V taki liniji se lahko šele pozneje uporabijo rezerve, ki jih ima nemško poveljstvo v zaledju in te rezerve so tudi to pot zavrnile rdeče napade ter vzpostavile prejšnji položaj. Uspeh boljševiških napadov je v glavnem odvisen od akcij presenečenja. Tega presenečenja boljševiki niti to pot niso dosegli, spričo zvrstne obveščevalne službe, ki je nemškemu poveljstvu omogočila, da je skrbno zasledovalo vse premikanje nasprotnika in ukrenilo potrebne mere, da je vzdržalo naval.

»Abend-Zeitung« označuje zadnje vojaške dogodke na ruski fronti kot zimske operacije. Sovražnik misli, da je zdaj nastopil najprimernejši trenutek za izvedbo njegovih načrtov predvsem zaradi tega, ker smatra, da so vremenske prilike ta čas njemu posebno v prilog. Vsekakor je treba pripomniti, da vse te akcije letos niso dosegle udarnosti lanske zime in so se Nemci okoristili izkušenj, ki so jih takrat dobili.

•

Uspehi nemških podmornic v novembru

Berlin, 28. nov. s. V pristojnih vojaških krogih naglašajo, da so v mesecu novembru nemške podmornice dosegle uspehe brez primere med dosedanjimi. Samo v dobi od 21. do 27. novembra je bilo potopljenih 46 trgovskih ladij s skupno 268.000 tonami. Ni izključeno, da bo prav ta mesec dosežena najvišja številka sploh, in sicer taka, da se bo novembrska bilanca zaključila z več milijonom ton.

•

Buenos Ajres, 29 nov. s. Mornariški oddelek Zedinjenih držav je objavil nov seznam, ki navaja izgubo 747 mož. S tem seznamom se je število izgubljenih mož ameriške mornarice dvignilo na 17.250, vsaj v kolikor so številke uradno objavljene.

Junaški boji rumunskih čet v Rusiji

Naraščajoče izgube sovjetskih oddelkov

Z vzhodne fronte, 28. nov. s. Pred devetimi dnevi so Sovjeti v odseku Don=Volga sprožili v tem letu najhujšo ofenzivo z izredno številnimi velikimi oklopnimi edinicami in prav tako številnimi edinicami konjenice in pehote. Sovražna akcija, ki jo je podpirala megla, zaradi katere se je vidljivost zmajšala na nekaj metrov, in izredno spremenljive vremenske okoliščine, se je razvijala v odseku, ki ga drže rumunske in nemške sile. Spopadi z močnimi sovražnimi edinicami, opremljenimi s tanki ameriške proizvodnje, so bili in so še vedno hudi.

Rusi so očitno pričakovali velike uspehe od svoje ofenzive, kajti brez štednje človeških življenj in vojnih potrebščin ter še manj orožja in streliva so vrgli ljudi in sredstva na bojišče med Donom in Volgo. Kljub temu se velika bitka ni razvila tako, kakor si je želel Timošenko. Naleteli so na žilav in srdit odpor rumunskih in nemških čet, ki so takoj reagirale na način, kakršnega rdeči gotovo niso pričakovali. Bojišče so rumunske in nemške čete spremenile v strašno področje uničevanja sovražnih sil. Taktika branilcev je bila od prvega trenutka taktika uničevanja kar največjega števila nasprotnih sredstev. Cena te ofenzive narašča od ure do ure v izredno visoke izgube za Sovjete, ki svojih ciljev gotovo niso dosegli.

Obramba Rumunov in Nemcev je dosegla zaradi nujnosti uničevanja in zadajanja izgub sovražniku zlasti v zadnjih urah najvišjo mejo junaštva in najvišje vrhove slave. Zlasti z rumunskega odseka poročajo o številnih prizorih sijajnega junaštva posameznikov in oddelkov. Omenja se predvsem neka rumunska divizija pod poveljstvom junaškega osvojevalca, generala Lascarja, ki ga je Hitler odlikoval s hrastovim listom k viteškemu križu reda železnega križa v priznanje njegovih poveljniških sposobnosti ter v priznanje izredne hrabrosti njegovih čet. Kar so naredili, bo tvorilo eno najlepših strani rumunskega junaštva v tej vojni. Diviziji pripadajoči pešci so planili na v službi boljševikov se nahajajoče ameriške tanke ter jih uničili ali poškodovali in naredili neuporabne z ročnimi granatami, metalci plamenov in zažigalnimi granatami. Njih junaštvo in vojno izkustvo imata vidne učinke na sovražnika.

V bitki, v kateri so bile v zadnjih 24 urah odbiti vsi novi napadi sovjetskih oklopnih skupin in pehote, kakor potrjuje tudi nemško vojno poročilo, sodelujejo tudi rumunske oklopne edinice, ki so se prav tako hrabro uveljavile. Ena sama teh edinic je v enem dnevu v spopadih z enakimi sovražnimi edinicami uničila 165 rdečih tankov. V kopnih operacijah sodeluje tudi rumunsko letalstvo, ki neutrudno bombardira in obstreljuje s strojnicami rdeče oddelke, ovirajoč s tem koncentracijo vojakov in sredstev. Spričo tega čudovitega zadržanja rumunskih in nemških čet, ki se bore skupno, izkazujejo Sovjeti samo ogromne izgube, ki še vedno naraščajo.

Italijanska in nemška zasedba Toulona je prekrižala sovražne načrte

Po skrivnem dogovoru med Anglo-Američani in nezvestimi francoskimi poveljniki naj bi toulonska eskadra ušla k sovražniku

Berlin, 28. nov. s. V zvezi s samovoljno potopitvijo pomorske eskadre v Toulonu izjavljajo na pristojnih mestih tole: Ugotovljeno je, da so se poveljniki odločili za prostovoljno potopitev ne zaradi tega, ker so se bali, da bi mogle ladje pasti v nemške roke, temveč samo zaradi tega, ker niso imeli možnosti, da bi pobegnili k sovražniku. Prav zaradi tega je absurdno govoriti o kakem »francoskem Scapa Flowu« Tamkaj, kjer so bile nekoč internirane enote nemške cesarske mornarice, so se te ladje potopile, da bi jih ne mogel sovražnik porabiti v kakršne koli namene.

Anglosaška reakcija na toulonski dogodek je razumljiva, ker izvira pač iz razpoloženja onega, ki mu je iz rok ušel tako dolgo zaželeni plen. V zvezi s tem so zanimiva nekatera izvajanja Reuterjeve agenture, iz katerih se posnema med drugim tudi to, da so bili v Londonu do zadnjega na tekočem glede namer toulonskih poveljnikov in torej tudi glede odločitve, da bodo porabili primerno priložnost in izvršili povelje, ki ga jim je pretekli teden izdal Darlan, češ da naj zapuste toulonske vode in se priključijo angleškim in ameriškim silam v Afriki.

Stockholm, 28. nov. s. Kakor pišejo dopisniki raznih švedskih listov iz Londona, je prišla nemška in italijanska zasedba Toulona ravno prav, da je preprečila uresničenje načrtov, ki sta jih skrivaj pripravila poveljnik francoske eskadre v Toulonu in zavezniško poveljstvo v Afriki. Po teh načrtih naj bi bila francoska eskadra nekoč ponoči zapustila toulonsko luko in se s polno paro odpravila proti Oranu. Zavezniška mornarica naj bi bila obenem odšla na polovico poti nasproti in bi potem francosko eskadro spremljala do afriške obale.

V Londonu si skušajo osladiti grenki prašek po tem dogodku s tolažbo, češ da je »francoski Scapa Flow« oropal Os morebitne pomoči, ki bi jo imela od močne toulonske eskadre s pristavkom, da naj bi to francosko pomorsko oporišče po zasedbi Osi nadomestilo genovsko luko, ki je bila poškodovana pri zadnjem bombardiranju.

V »New Chroniclu« piše Vernot Bartlett, da je po drami v Toulonu prišel trenutek, ko je vendar treba spregovoriti besedo v prilog Darlana, kajti danes se slednjič lahko že ugotavljajo nepreračunljive usluge, ki jih je storil ta admiral zavezniški stvari. Ta pisec pa se niti najmanj ne ujema z ostalimi angleškimi političnimi in vojaškimi komentatorji, ki se zmerom bolj zavzemajo za De Gaulla in obdolžujejo Darlana hinavstva.

Močni odmevi v nemškem tisku

Berlin, 28. nov. s. Nemški tisk se bavi danes samo s pismom, ki ga je Führer poslal maršalu Petainu, in z zasedbo Toulona. V svojih komentarjih podčrtavajo dnevniki predvsem oportunost akcije, ki sta jo z vso odločnostjo zapovedala Führer in Duce proti velikemu francoskemu vojnemu središču.

»Völkischer Beobachter« ima nad svojim komentarjem naslov preko sedmih stolpcev, ki veli: »Ja en odgovor francoskim besedolomcem«. List pripomnja v svojem komentarju: Lojalnost, s katero je pretekle mesece zmagovita država ponudila sodelovanje premagani državi, nima primera v evropski zgodovini. Nemčija je poizkusila že ponovno, da bi dvignila Francijo iz njene tragedije in da bi ji zacelila vsaj najhujše rane, toda ta dobra volja do sodelovanja, ki bi mogla imeti čudovite sadove, je zadela ob odpor izdajalskih elementov, kakršni so De Gaulle, Giraud in Darlan. Francosko ljudstvo pa bi moralo iz tega posneti koristen nauk in predvsem razumeti, zaključuje list, da gre odslej doslovno za njegovo bodočnost.

»Börsen-Zeitung« opozarja s svoje strani, da je bila z zasedbo Toulona na mah odpravljena tudi zadnja vrzel, skozi katero bi se bil sovražnik morebiti priril v evropsko trdnjavo. Evropske države, nadaljuje dnevnik, bijejo ogromen boj na življenje in smrt ter niso mogle na svojih prsih še dalje trpeti otoka nevere, zasedenega po elementih, ki so bili pripravljeni za izdajo v primernem trenutku.

Odobravanje v Španiji

Madrid, 28. nov. s. Tukajšnji listi poročajo o globokem vtisu, ki ga je napravila v tukajšnjih političnih in novinarskih krogih, kakor tudi v javnosti objava odredbe poveljnika francoskega brodovja v Toulonu, naj se ne upirajo morebitnemu izkrcanju anglosaških sil. Listi objavljajo vest o zasedbi francoske trdnjave s strani italijanskih in nemških čet na prvih straneh z velikimi naslovi in ji dodajajo celotno besedilo pisma, ki ga je Hitler poslal maršalu Petainu. Poudarjajo, da je navzlic temu, da ni špansko javno mnenje nikoli verjelo v iskrenost volje do sodelovanja v nekih francoskih krogih, vendar je nova prekršitev častne besede s strani visokih častnikov napravila nanj zelo mučen vtis. Listi nadalje podčrtavajo, da je odločna in hitra reakcija Osi deležna soglasnega odobravanja španske javnosti.

Francoska vlada ostro obsoja izdajalce

Vichy, 28. nov. s. Tukajšnji radio je objavil naslednji komunike:

»27. november je bil drugi dan žalosti za francosko mornarico. Francija, ki je bila ponosna na svojo mornarico in svoje mornarje, trpi danes pod novim udarcem usode. Ta udarec je tem bolj boleč za Francoze, ker je prišel kot posledica nevrednosti nekaterih voditeljev, ki so obenem izdali domovino in niso držali dane prisege. Po onih, ki so nas brezvestno potegnili v to vojno, so zdaj ti ljudje oni, ki morajo pred vsem narodom prevzeti odgovornost za pogubo naše mornarice, ki je ščitila naš imperij. Tudi to mornarico so žrtvovali isti kriminalni ljudje Francoska mornarica je bila simbol najboljših tradicij časti in slave naše države.

Darlanu in Giraudu odvzeto državljanstvo Francije

Vichy, 28. nov. s. Predsednik vlade Laval je danes predsedoval ministrskemu svetu, prvič odkar je dobil nova pooblastila od maršala Petaina. Predsednik vlade je najprej prečital ministrskemu svetu pismo, ki ga je kancelar Hitler poslal maršalu, nato pa še pismo, ki ga je on prejel od nemškega zunanjega ministra von Ribbentropa. Državni podtajniki za mornarico, letalstvo in vojsko so nato poročali o pogojih, v katerih so se zjutraj začele operacije za demobilizacijo francoske vojske. Državni podtajnik za kolonije Brevie je v nadaljnjem podal poročilo o okoliščinah, v katerih je generalni guverner Boissoi proti poveljem maršala pristal na priključitev k desidentom v Severni Afriki. Na predlog čuvarja pečatov Bartholemija je ministrski svet sklenil kot prvi ukrep odvzeti francosko državljanstvo admiralu Darlanu in generalu Giraudu.

Poslovilna avdienca japonskega veleposlanika

Rim, 28. nov. s. Danes ob 10. je Nj. Vel. Kralj in Cesar sprejel v poslovilni avdijenci Ekse. Zembeia Horikjria, japonskega veleposlanika pri Kraljevem dvoru.

Kongres mednarodne filmske zbornice

Budimpešta, 28. nov. s. Semkaj je prispela italijanska delegacija, ki se bo udeležila kongresa mednarodne filmske zbornice, sklicanega za dneve od 29. t. m. do 4. decembra. Na kongresu bo prisotnih 120 delegatov. Ker se predsednik te zbornice grof Volpi di Misurata ni mogel udeležiti zborovanja, je določil za svojega namestnika barona Julia Vlassicsa, podtajnika v madžarskem ministrstvu za javni pouk.

Proslava tridesetletnice samostojne Albanije

Čestitke Vladarja in Duceja — Pomemben članek grofa Ciana — Manifestacije po vsej Albaniji

Tirana, 28. nov. s. Tridesetletnico proglasitve albanske neodvisnosti so svečano praznovali po vsej Albaniji. V Tirani se je praznični dan pricel z 21 topovskimi streli. Letala so krožila nad mestom in odvrgla listke, ki so proslavljali veliko Albanijo, Kralja in Cesarja ter Duceja. Ob 8.30 so bile verske ceremonije istočasno v muslimanskem, pravoslavnem in katoliškem svetišču. Prisostvovali so jim visoki civilni in vojaški dostojanstveniki.

Ljudstvo se je zbiralo v množicah na cestah in trgih prestolnice, kjer so se odražale barve zastav in praporov. Množica, predstavniki in vsa šolska mladina so se zbrali končno na Skanderbegovem trgu in na Cesti imperija, ki sta nudila sijajen pogled. Tribune so bile polne predstavnikov, med njimi konzularni zbor in delegacije z dežele.

Ob 9.30 se je pojavil na konju Kraljevi namestnik v spremstvu predsednika vlade, predsednika Višjega fašističnega korporativnega sveta ter generala Gianninija, predstavnika vrhovnega poveljnika oboroženih sil v Albaniji in drugih generalov. Ko je pregledal čete, ki so bile razvrščene na Cesti imperija, je Kraljevi namestnik prisostvoval dviganju zastave, ki se je odigralo na Skanderbegovem trgu med aplavzi množice.

Sledil je paradni mimohod vojaških oddelkov tiranske garnizije, ki jim je bil na čelu poveljujoči general, takoj nato pa oddelkov albanske Liktorske mladine. Neoporečni mimohod so podčrtavale ponovne ovacije s strani množice. Po paradi se je stvoril sprevod, ki so mu bili na čelu Prefekt, Federalni tajnik, izredni komisar prestolnice in druga mestna oblastva. Sprevod se je s Skanderbegovega trga usmeril proti sedežu namestništva, kjer je bila razvrščena šolska mladina. Po vztrajnem pozivanju množice se je pojavil na balkonu Kraljevi namestnik, ki so ga sprejele živahne ovacije za Kralja in Cesarja ter Duceja. Namestnik je nato v albanščini imel govor, v katerem je poveličeval žrtve italijanskih in albanskih junakov, ki so se borili za neodvisnost, edinost in svobodo albanskega ljudstva, ki so sedaj zagotovljene po slavni Savojski dinastiji.

Vel. Kralj in Cesar albanskemu ljudstvu

Sledil je uradni sprejem v namestniški rezidenci, ki so se ga udeležili vsi visoki civilni, vojaški in cerkveni hierarhi. Predsednik vlade je izročil Kraljevemu namestniku v imenu vlade in predstavnikov vseh pokrajin spomenico s čestitkami ter ga prosil, naj bi Vel. Kralju in Cesarju tolmačil čustva zvestobe in vdanosti albanskega ljudstva, ki je prepričano, da je pod zaščito Savojske hiše deležno najboljše usode. Eksc. Jacomini je odggovoril z zahvalo in prečitanjem sledeče brzojavke Kralja in Cesarja: **»Prijetno nam je obrniti se na vrlo albansko ljudstvo ob tridesetletnici njegove neodvisnosti. Ponosni in zvesti Albanci, ki so združeni pod Skanderbegovim praporom in krepki po svoji tisočletni vojaški tradiciji, bodo znali ohraniti in če bo potrebno braniti svojo etniško celotnost ter svete narodne pravice, ki smo jih sankcionirali z našim Statutom. Goreče čestitke, ki jih pošiljamo ob tej svečani priliki vsem Albancem, naj bodo jamstvo in zagotovilo za njih svetlo bodočnost ter poseben znak naše stalne, čuječe skrbi. Viktor Emanuel.«**

Ducejev pozdrav

Predsednik ministrskega sveta je imel nato po tiranskem radiu svečan nagovor. Popoldne je Prefekt sprejel konzularni zbor. List »Tomori« je izšel popoldne v posebni izdaji s poročilom o manifestacijah. Največji poudarek je dal sledeči Ducejevi brzojavki predsedniku Ministrskega sveta: **»Proslava tridesete obletnice albanske neodvisnosti, ki nas je doletela v borbi za svobodo narodov, je nad vse značilna. Italijansko-albanska zveza je dala neodvisnosti škipetarskega naroda novih sil. Jutrišnja zmaga bo mogla samo potrditi najvišjo usodo obeh naših dežel v svetu, ki bo temeljil na miru in pravici.«**

Članek grofa Ciana

Na častnem mestu je list pod naslovom »28 november« objavil članek grofa Galeazza Ciana, ki piše med drugim, da se je 28. novembra 1912. Albanija zbudila iz stoletnega spanja in postala spet del Evrope. Združila se je na novo z veliko rodbino Zapada in stopila spet v naročje arijskega plemena, ki mu je starodavna in odlična veja na naši celini. Italijansko-albanska zveza, nadaljuje zunanji minister, ni kakršen koli politični dogodek. Izvira iz globokih zgodovinskih pogojev in iz nespremenljivih zemljepisnih dejstev. Ne da bi bilo treba poseči do rimskih časov in srednjeveških odnošajev albanskega naroda z Benetkami in Napolijem, zadostuje navesti iz nove zgodovine stalno pozornost, ki jo je Italija posvečala škipetarskim zadevam: omeniti je pred vsem italijansko diplomatsko akcijo v novem času v korist albanskega ljudstva zlasti pa v delikatnem trenutku, ko je postalo neodvisna država. Zunanji minister nadaljuje:

To je drugi 28. novemeber, ki ga po volji Unije proslavlja obnovljena Albanija v svojih pravičnih mejah, sredi razveseljivega razvoja javnih del in v prepričanju, da bo v imperialni skupnosti z Rimom vedno imela jamstvo svoje bodočnosti.« Italija, piše grof Ciano, ima globok interes do tega, da bi bila Albanija svobodna, močna in napredna, Albanija pa ima potrebo, da ji sila Imperija varuje ljudstvo v njenih mejah, da se mu bo mogoče posvečati svoji veliki nalogi, ki čaka sedanje in prihodnja pokolenja: zediniti v globini narodno zavest, potencirati jo in napraviti iz skipetarske domovine deželo sreče in prospeha.

Albanija, zaključuje grof Ciano, si je izbrala sama od sebe in nepreklicno svojo pot, ki jo koraka vsa ob strani Fašistične Italije pod Ducejevim vodstvom, pot proti tisti boljši bodočnosti, ki ji je zajamčena po Kroni Savojske hiše. Ta je obnovila in zavarovala tisti življenjski impulz, ki je vodil Skanderbega in vse albanske mučenike. Proslava tridesetletnice neodvisnosti mora biti vreden izraz prebujenega in obnovljenega naroda. Zlasti pa naj bi ta proslava bila izraz povelja, ki ga daje ura: delati z voljo in zaupanjem v zmago.

Z velikim poudarkom objavlja list tudi dnevno povelje vrhovnega poveljnika Oboroženih sil častnikom podčastnikom in moštvu albanskih čet, ki so del zedinjenih oboroženih sil. Zvečer se je izvršila slavnostna predstava v gledališču Savoia, ki jo je organiziralo ministrstvo narodne prosvete.

Iz pokrajin javljajo, da so tridesetletnico albanske neodvisnosti povsod proslavili z resnimi, svečanimi ceremonijami.

Raport Visokega komisarja z upravitelji slovenskih šol

Ljubljana, 29. novembra

Predvčerajšnjim ob 11. je Visoki komisar v vladni palači ob navzočnosti šolskega komisarja imel raport z upravitelji slovenskih šol glavnega mesta in pokrajine.

Visoki komisar je podčrtal naloge šole tudi z ozirom na sedanji politični položaj v Pokrajini. Preciziral je potem nujnost, da mora slovenska šola predstavljati elemente sodelovanja in biti zato odločno orientirana v tem smislu v pogledu na fašistično Italijo.

Eksc. Grazioli je nato navedel razne težkoče, ki so nastale zavoljo posebnega položaja ozemlja glede rednejšega funkcioniranja šolskega delovanja in je omenil tudi podporno delavnost v prid gojencev s strani Visokega komisariata, kakor s strani Zveznega poveljstva Italijanske Liktorske Mladine v Ljubljani.

Ob koncu se je spomnil slavno padlih pripadnikov Oboroženih sil in vseh slovenskih žrtev komunističnega barbarstva ter poslal spoštljiv in plamteč pozdrav Veličanstvu Kralju in Cesarju ter Duceju.

Nova Kitajska proti boljševizmu

V Šantungu uničena 5. Čangkajškova brigada

Šanghaj, 28. nov. s. Ob priliki sedme obletnice pristopa Kitajske k antikominternskemu paktu objavlja tisk poslanico italijanskega poslanika markija Talianija, ki naglaša, da ta pristop ne pomeni samo priznanja globoke politične povezanosti in zvestobe predsednika Vangčingveja, ki je že leta 1927. proglasil potrebo protiboljševiške borbe, temveč vse nove Kitajske, ki se je od vsega početka postavila ob stran Osi in si zapisala v svoj program načelo protikomunizma in obnove. Ta pristop pomeni razen tega, da se je nova Kitajska odločila, da bo z vsemi silami sodelovala v skupni borbi za ustanovitev novega reda, kar jo je še bolj približalo fašizmu, ki je prvi spревidel in se začel boriti proti komunistični nevarnosti. Ta nevarnost je bila ona, proti kateri so danes združene vse zdrave in močne države Evrope in Azije v obrambi njihove civilizacije in bodočnosti.

Tokio, 28. nov. s. V teku očiščevalnih akcij na severnem Kitajskem je japonski ekspedicijski zbor v tednu od 15. do 21. novembra dosegel nove sijajne uspehe. Peta kitajska brigada, ki operira v vzhodnem Šantungu, je bila obkoljena in prav za prav čisto uničena. Sovražnik je pustil na bojišču na stotine mrtvih in ranjenih, cel bataljon vojaštva pa so Japonci odvedli v ujetništvo. Ostanek kitajskih čet je v neredu pobegnil, tesno zasledovan od japonskih oddelkov. Tudi plen, ki so ga dobili Japonci pri tej akciji, je znaten in obsega med drugim veliko število možnarjev za obstreljevanje iz strelskih jarkov, avtomatične topove in ogromno število pušk.

Ksinking, 27. nov. s. Mandžurski zunanji minister Onišaokeng je izjavil, da so Zedinjene države in ne Japonska hotele vojno v Vzhodni Aziji. Minister je poudaril, naj se narodi Vzhodne Azije zavedajo pravih namenov Anglosasov, njih stremljenj in njih globokega egoizma. Minister je dodal, da so v Mandžuriji okoliščine ki so privedle do izbruha vojne v Vzhodni Aziji, vzbudile najglobljo ogorčenje. Tudi za Mandžurijo je sedanja vojna vprašanje življenja ali smrti. Minister je očrtal napore svoje države v tesnem sodelovanju, ki jo sedaj veže z Japonsko.

Obletnica japonskega vstopa v vojno

Šanghaj, 28. nov. s. V dnevih od 5. do 11. decembra se pripravljajo velike proslave za prvo obletnico vojne na Pacifiku. V okviru slavnosti bodo sodelovali vsi listi, vsa gledališča, kinematografi in tudi radio. Celih sedem dni bo posvečenih objavljanju spominov na dogodke prvega leta vojne, ko so dejansko izločili Anglosase iz Kitajske, s Filipinov, z Malaje in Birmanije. Velika skupna zborovanja bodo v ta namen posebej prirejena v javnih in privatnih ustanovah ter po šolah.

Japonski vojak raje umre, nego bi se dal ujeti

Buenos Aires, 29. nov. s. Newyorški tisk poroča o junaškem zadržanju nekoliko članov posadke neke japonske ladje, ki jo je bil potopil neki ameriški rušilec. Možje so rajši ostali na ostanku svoje ladje in se izročili sigurni smrti, nego da bi sprejeli pomoč ameriškega rušilca.

Churchillov cinizem v presoji angleško-sovjetskega zavezništva

Berlin, 28. nov. s. Nemška poluradna agencija poroča, da so našli v Severni Afriki politično navodilo angleškega vrhovnega poveljništva za oficirje z datumom 1. avgusta 1942. V tem navodilu gre za angleške odnose s Sovjetsko zvezo. Dokument je nov dokaz, kako Churchill vara svoj narod in svoje vojake ter izdaja boljševiškega zaveznika. Med temi navodili se nahaja med drugim doslovno zapisano tole:

»Mnogi oficirji in moštvo, ki so bili vzgojeni v nagonskem odporu do komunizma se brez dvoma čudijo, da je angleški imperij postal zaveznik boljševiške Rusije. Tistim, ki jim je zaradi tega neprijetno, se lahko sporoči naslednje:

Ni nobenega pametnega razloga za domnevo, da bi skupna anglo-boljševiška zmaga nad Nemčijo povzročila uvedbo komunizma. Obstoja večja verjetnost, da se bo ruski narod po zmagoviti vojni ločil od zasovraženih načel, ki so bile sprejete v obupu, ki je sledil vojaškemu porazu. Pa četudi bi morali Nemci postati komunisti zaradi sovjetske zmage, bi bili kot skupina boljševiških republik manjša nevarnost za mir in svobodo, kakor so se pokazali pod vlado Friderika Velikega, Bismarcka, Viljema II. in Adolfa Hitlerja.«

Bolj jasno in bolj cinično Churchill ni mogel dokazati svojega premišljenega izdajstva Evrope. Ne samo on sam, temveč ves svet je torej prepričan, da bi boljševizacija Nemčije, te mogočne trdnjave proti komunističnemu svetovnemu sovražniku, pomenila vsaj tudi boljševizacijo Francije, Španije, Skandinavije itd., torej totalno priključitev Evrope k Sovjetski zvezi. Toda to ne moti moža takšnega kova kakor je Churchill, ki je pripravljen iti preko trupel milijonov ljudi in žrtvovati plutokratičnemu molohu tisočletno kulturo celega dela sveta.

Druga točka teh angleških navodil, ki bi morale zlasti zanimati boljševiške mase, ki služijo za »hrano topovom«, skuša pojasniti angleškim oficirjem, da je vstop Rusije v vojno predstavljal prednost in važno razbremenitev za Anglijo. Vsaka bomba, ki pade na sovjetsko vas, je ena bomba manj na London, Malto in Tobruk, vsak tank, ki deluje na vzhodni fronti, je eden manj v puščavi ali v kakem nemškem napadu. Množice boljševiškega prebivalstva se predočujejo angleškemu oficirju kot žrtve za Anglijo s pozivom, naj imajo simpatije do teh žrtev, ki so storjene v interesu Anglije.

Kljub židovski zgovornosti, ki se kaže v tem odstavku, je dvomljivo, ali se bo angleški oficir dal prepričati s to teorijo razbremenjevanja.

V neki nadaljnji točki navodil se izjavlja glede invazij Sovjetov v Finsko, Baltiške države in Rumunijo, da se te invazije kažejo v čisto drugačni luči kakor v času, ko so se izvršile, in da niso bile podvzete z osvojevalnim namenom, temveč so bili upravičeni zaščitni ukrepi sovjetskega poveljstva. Tu doseže churchillovsko pomanjkanje vesti svoj vrhunec in učinek krvave žalitve v žalostni dobi, ki jo je preživljalo prebivalstvo omenjenih držav v času »upravičenih zaščitnih ukrepov« boljševiškega napada. V zadnji, peti točki navodil glede Sovjetske zveze zatrjuje tipični churchillovski cinizem, da se protikomunisti, ako jih nobena teh točk ne bi prepričala, lahko potolažijo z angleškim rekom, da je »vsaka palica dobra za umazanega psa.«

Angleški De Gaulle in ameriški Darlan

Vedno novi pojavi nezaupanja med Anglosasi

Rim, 28. nov. s. Angleški letalski minister Archibald Sinclair je v govoru, ki ga je imel včeraj na banketu v lokalih društva inozemskih novinarjev v Londonu, izjavil med drugim: »Mi ne bomo pozabili borečih se Francozov, ki so pod poveljstvom De Gaulla odklonili sprejem kapitulacije, temveč obdržali živ ogenj francoskega odpora proti Nemčiji.« Te besede so izzvale med navzočimi zelo glasno odobravanje. Ploskanje ob tej priliki, tako beleži Reuterjeva agentura, je trajalo skoraj dve minuti. Ta manifestacija je bila posebno značilna zaradi tega, ker je bila naperjena predvsem proti pokroviteljskemu stališču, ki ga zavzemajo Američani napram Darlanu.

Isti dan je na drugi strani Atlantskega oceana neki dnevnik Zedinjenih držav ameriških, ki so prijateljska in zavezniška država Anglije, pisal takole: »Ne glede na kritike, ki jih je lahko izreči glede Darlanove preteklosti, ne moremo izreči nobene obtožbe glede diplomatskih pogajanj, ki so jih naši vodilni ljudje uvedli v Severni Afriki. Te besede so bile svojčas nič manj značilne za polemično stališče proti Angliji in De Gaullu. Kakor se vidi, postaja sporazum med Londonom in Washingtonom tudi kolikor se nanaša na primer De Gaulla in Darlana, zmerom »popolnejši«.

Rim, 28. nov. s. Kakor pišejo »Times«, je angleški konservativni poslanec sir Patrick Hannon na zborovanju angleških industrijalcev v Londonu, kjer je sam predsednik, kritiziral ameriški sistem pakta o podpiranju in posojanju. Ta sistem, tako je izvajal poslanec, je zelo hud udarec za angleško izvozno trgovino, predvsem pa je skoraj popolnoma onemogočil prekomorsko trgovino Velike Britanije. Ko bo sedanja vojna končana, bo angleška industrija popolnoma na tleh. Vlada ji ne bo mogla pomagati, ker bo tudi ona brez potrebnih sredstev. Tudi atlantsko izjavo presoja angleški trgovski svet z mnogimi pomisleki. »Kaj bo torej — je zaključil Hannon — iz angleške trgovine po končani vojni? Bati se je treba, da Anglija ne bo mogla več vzdržati tuje konkurence.«

Churchill prikriva angleške ladijske izgube

Rim, 28. nov. s. V »Timesu« izjavlja lord Winster, da Anglija ne bo mogla še dalje nadaljevati s Churchillovo taktiko prikrivanja lastnih izgub v vprašanju dovoza. Izgube trgovskega ladjevja so dosegle take mere, da bo Anglija kmalu pred krizo popolnega izčrpanja. Položaj trgovske mornarice postaja zmerom težavnejši, tem bolj zaradi tega, ker zahtevajo operacije v Severni Afriki ogromne dovoze. Naložili smo si težko nalogo, tako izjavlja lorda Winster dalje, in zaradi hudih izgub, ki smo jih utrpeli v zadnjih mesecih, je ladjevje, ki ga imamo še na razpolago, skoraj popolnoma izčrpano. Bolj ko se razvijajo operacije, bolj se veča potreba ladij. Vse ladje morajo pluti skozi gibraltarsko ožino, na zapadu in vzhodu od nje pa so zbrana krdela podmornic. Spričo njih so najtežje izgube za nas neizogibne. Javno mnenje si ne bo moglo nikoli ustvariti sodbe o položaju, če ne bo poučeno o naših pomorskih izgubah. Če vlada tega ne namerava storiti, naj vsaj prepove kakršne koli izjave, ki bi mogle zavajati v zmoto.

Ali ste že odposlali naročilnico za DK?

Spremeba voznega reda

1. decembra t. l. bo vlak št. 709. odhajal iz Ljubljane eno uro prej, to je ob 16.10, ter bo prihajal v Trieste ob 20.25.

Spori v »zavezniškem« taboru

Nasprotje med Darlanom in De Gaullom, ki se je nepričakovano in v vsem obsegu pojavilo pred »zavezniki«, meče vedno bolj jasno luč na nepremostljiva nasprotja med tako zvanimi »zavezniki« v pogledu vojnih in povojnih ciljev. Nenaklonjenost britanskega javnega mnenja Darlanu je med drugim jasen odraz angleškega nezadovoljstva, ker je bilo vrhovno poveljstvo zavezniške ekspedicije v francoski Severni Afriki poverjeno ameriškemu generalu, ki nastopa, kakor kažejo dogodki, tudi na političnem področju z vsemi polnomočji, ne da bi se zmenil za angleške zaveznike. General Eisenhower je odgovoren namreč samo Rooseveltu neposredno.

To dejstvo Angleže tem bolj razburja, ker je general Eisenhower poveljnik ne le nad ameriškimi, temveč tudi nad angleškimi četami. Američani so ostali raje v Maroku, kjer se čutijo bolj varne, medtem ko se mora prva angleška armada boriti na izpostavljenih postojankah v Alžiru in Tunisu.

Lahko si predstavljamo, kako vpliva ta neprijetna okolnost na narod, ki je bil doslej navajen samo ukazovati in pošiljati druge po kostanj v žerjavico. Najhujše pa je, da si Angleži ne morejo pri tem prav nič pomagati, kajti — hočeš ali nočeš — položaj morajo sprejeti tak, kakršen je, ker so že preveč odvisni od svojih »ameriških bratrancev«. Zato je moral celo sam Eden kapitulirati v spodnji zbornici pred Zedinjenimi državami, ko je presekal vse polemike in razprave okoli spora Darlan—De Gaulle, da ne bi bilo slišati kake kritike, ki bi ameriškim ušesom ne bila prijetna. Zmeda v angleški javnosti pa je kljub temu — ali morda prav zaradi tega — še večja, kakor kažejo glasovi angleških listov, ki ne vedo, na kakšno stališče naj bi se konkretno postavili v tem sporu, ki se jim zdi načelne važnosti. Prav gotovo pa je to šele začetek onih nasprotij med obema anglosaškima zaveznicama, ki bodo nedvomno tem hujša, kolikor bolj se bo z razvojem vojne položaj Velike Britanije kompliciral.

Neuspeh mobilizacije v Alžiru in Maroku

Tanger, 27. nov. s. Mobilizacija v Alžiru in Maroku, ki jo je dekretiral general Giraud, naletava še naprej na velike težave. Anglo-ameriško poveljstvo je bilo zaradi tega prisiljeno, odgoditi vpoklic mobiliziranih razredov za tri dni.

V Ameriki vedno bolj manjka živil

Lizbona, 29. nov. s. Racioniranju skoraj vseh glavnih živil v Zedinjenih državah se je pridružilo sedaj tudi racioniranje konserviranih živil in živil v škatlah, ker so njih zaloge izčrpane. Proizvodnja teh živil se je zavoljo pomanjkanja cinka znatno znižala. Izvedene so bile tudi omejitve glede mesa, zlasti v nekaterih največjih državah, ki so pretežno industrijske.

Newyork brez avtomobilov

Buenos Aires, 28. nov. s. Vesti iz New Yorka pripovedujejo o strogem racioniranju bencina in o rekviziciji pnevmatik. Ti najnovejši Rooseveltovi ukrepi so zelo prizadeli ameriško prestolnico. Z njenih ulic so skoraj izginili vsi avtomobili in vlada po cestah veliko mrtvilo. Ogromni promet, po katerem se je odlikoval New York pred vsemi mesti Amerike, je močno zmanjšan, kajti vojna se začenja čutiti na vedno številnejših popriščih.

Mraz drži dalje

Ljubljana, 29. novembra.

Mraz nas letos menda ne bo več izpustil iz svojih klešč. Tu in tam resda malo odjenja, nato pa stisne na novo. Tako je bilo tudi zadnje dni. Po petkovem precej ostrem mrazu smo imeli v soboto dokaj zmerno jutro, toda čez dan se ozračje ni moglo ogreti in je živo srebro doseglo komaj 2.7 stopinj Celzija. Noč je nastopila spet hladna in v nedeljskem jutru smo iznova zabeležili 5.6 pod ničlo. Ljubljana je bila spet vsa pobeljena od slane, gaji pa so polni ivja. Na dan poslednjega novembra goduje Andrej, o katerem pravi kmetska vremenska modrost: Andreja mraz — potem ima zima železna rebra. Če na Sv. Andreja dan zapade sneg, leži 100 dni in žita mori. Zato bomo menda letos ostali pri tretjem reku, ki pravi: Sv. Andrej naj bo suh, da pozimi raste kruh!

Silno neurje na Balearih

Madrid, 28. nov. s. Silno neurje je divjalo preteklo noč nad Mahonom, kjer je povzročilo hudo škodo na mnogih poslopjih, med njimi tudi na palači vojaškega guvernerja ter prekinilo prometne zveze med raznimi kraji. Hude poškodbe so utrpele tudi telefonske in brzojavne zveze ter električne napeljave, tako da je Mahon zaenkrat brez razsvetljave. Delavstvo in vojaštvo dela z mrzlično naglico, da bi popravilo prometne zveze.

Hud potres v daljavi

Firenze, 28. nov. s. Coppede, ravnatelj potresne opazovalnicee, je sporočil, da so dav ob 10.43.15 seizmografski aparati opazovalnice zabeležili zelo močan potresni sunek, ki je trajal nad poldrugo uro. Epicenter je bil okroglo 6200 km od Firenze.

Huda poplava v Algecirasu

Algeciras, 29. nov. s. Neprestani nalivi so preplavili nižje predele Algecirasa. Voda sega v številnih hišah nad meter visoko in je povzročila težko škodo. V številnih tovarnah se je delo ustavilo, stroji pa so poškodovani. Oddelki delavcev in vojakov opravljajo reševalna dela in odvajajo vodo iz preplavljenih predelov. Doslej ne navajajo človeških žrtev.

Snežni meteži na Finskem

Helsinki, 28. nov. s. Ogromni snežni meteži divjajo po velikem delu Finske, med drugim tudi v Helsinkih.

Uredba o odsvojitvi ali posestni spremembi avtomobilskih vozil

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino, z ozirom na čl. 3. Kr. z. d. z dne 3. maja 1941-XIX.,

z ozirom na lastno odredbo z dne 1. oktobra 1941-XIX., št. 119., tičočo se ustanovitve Javnega avtomobilskega registra Ljubljanske pokrajine,

smatrajoč ukrepe za potrebne in nujne, odreja:

Čl. 1. Prodaja in sprememba posesti na kakršen koli naslov z napisno tablico opremljenih in matrikuliranih avtomobilskih vozil v Ljubljanski pokrajini sta dovoljeni samo v korist oseb, ki bivajo v Ljubljanski pokrajini, ali ustanov, ki imajo svoj sedež v Pokrajini sami.

Čl. 2. Visoki komisar bo mogel v izjemnih primerih in po motivirani izjavi Urada za civilno motorizacijo z lastno odločitvijo avtorizirati prodajo, oziroma prenos posesti tudi izven primerov, ki jih predvideva prejšnji člen.

Čl. 3. Akti prodaje ali prenosa posesti, ki so v tej stvari izvršeni v nasprotju z odredbami prejšnjih členov, so neveljavni.

Urad za civilno motorizacijo pri Visokem komisariatu in Javni avtomobilski register Ljubljanske pokrajine ne bosta mogla pripustiti v izvršitev aktov prodaje ali prenosa posesti v korist oseb ali ustanov, ki niso v posesti rekvizitov, o katerih govori člen 1. te odredbe, in avtorizacijskega dekreta, ki ga predvideva prejšnji člen. Dekret sam se mora priključiti aktom, ki jih hrani Urad za motorizacijo pri Visokem komisariatu.

Čl. 4. Ta odredba stopi v veljavo z dnem svoje objave v Službenem listu Ljubljanske pokrajine.

Ljubljana, 28. novembra 1942-XXI.

Visoki komisar EMILIO GRAZIOLI

SPORT

Med boksarji bo živahno

Med evropskimi profesionalnimi boksarji bo te mesece več odločilnih nastopov za najboljša mesta

Prihodnji meseci bodo prinesli nekaj važnih odločitev v taboru evropskih profesionalnih boksarjev, saj je na vidiku cela vrsta dvobojev za najboljša mesta, od katerih jih dozdaj kar pet zavzemajo Italijani. Da bomo vedeli, kdo sedi na njih, sedaj navajamo v naslednjem evropske prvake po posameznih kategorijah, ki so:

v mušji teži: Urbinati (Italija), v bantamski: Bondavalli (I), v peresni: Bondavalli (I), v lahki: Botta (I), v welterski: Cerdan (Francija), v srednji: Besselmann (Nemčija) in v polteški: Musina (I), medtem ko prazno mesto v težki teži po odpovedi Schmelinga še ni zasedeno.

Največ nastopov za zasedbo prestola v profesionalnem boksu v Evropi je pričakovati od nemške strani, in sicer predvsem najprej v srednji teži, kjer bo moral Besselmann braniti svoj naslov proti močnemu Holandcu vann Damu. Kakor pišejo, je Besselmann trenutno — in to že precej dolgo — zelo slabega zdravja, tako da ni izključeno, da do napovedanega termina (15. decembra) sploh ne bo sposoben za borbo. Obenem se raznašajo tudi glasovi, da bo holandska boksarska zveza v tej zadevi stopila kar pred evropsko zvezo profesionalnih boksarjev v Rimu in zahtevala energično posredovanje, če se bo Nemec še dlje izmikal pozivu na to odločitev.

V polteži teži je Nemec Seidler že davno poslal svoj poziv italijanskemu prvaku Musini ter o njem obvestil tudi zvezo v Rimu, tako da bo tukaj prej ali slej moralo priti do obračuna. V težki kategoriji je Nemec Neusel eden vidnejših kandidatov za Schmelingovo nasledstvo, toda za to mesto je še več drugih tekmecev, med njimi oba Italijana Musina in Lazzari, znani Šved Olle Tandberg in Belgijec Karol Sys. Kdaj, kje in med katerimi nasprotniki bo oddan ta najdonosnejši naslov, bo morala še odrediti zveza v Rimu.

V welterski kategoriji se bo moral Cerdan, ki mu je padel tako rekoč v naročje naslov prvaka po bliskoviti zmagi nad Špancem Ferrerjem, kmalu spet pokazati na deskah. Tudi v lažjih razredih je treba pričakovati skorajšnjih prvenstvenih nastopov, ker se je razmerje sil med italijanskimi boksarji teh kategorij močno spremenilo. Tako je moral evropski prvak v lahki kategoriji Botta pred kratkim odstopiti svoj naslov državnega prvaka kar skokoma napredujočemu rojaku Proietti-ju, ne glede na to, da nastopi slednjega po Španiji spet niso posebno zadovoljili njegovih prijateljev.

Slednje velja tudi za dvojnega evropskega prvaka Bondavallija, ki se je z lepim uspehom obranil rumunskega nasprotnika na svoj prestol, je pa nedavno na turneji po Španiji prav tako moral prepustiti zmago po točkah nekemu manj znanemu nasprotniku s Pirenejskega polotoka (Lloverasu). Ni dvoma, da bodo v dogledni bodočnosti zamejani prvaki tudi v lažjih kategorijah, toda vse kaže tako, da Nemci za ta mesta vsaj ta čas nimajo primernih kandidatov.

Eno je gotovo: kljub vsem težavam, ki jih je tudi med profesionalne boksarje zanesla vojna, bo v teh mesecih med njimi nekaj zelo zanimivih srečanj, ki bodo tako izpolnila neprostovoljno vrzel v zimskem sportnem sporedu nastalo zaradi tega, ker je izvajanje smučarskega sporta po vseh državah, ki so v vojni, močno omejeno, sportna tekmovanja na smučeh pa zgoščena na nekaj glavnih prireditev, predvsem mladinskih.

Čisto na kratko

Nekje smo čitali letošnje najboljše rezultate, ki so jih dosegli na tekališčih po Franciji. Med maloštevilnimi atleti, ki so se dvignili nad povprečno formo, velja omeniti že od lani znanega sprinterja Valmyja, ki je letos v teku na 100 m prišel na 10.7 in pa novega zvezdnika na dolgih progah Lallanea, ki je na 10.000 m dosegel krasen čas 30:22.8. Tudi znamka v skoku v višino (1.94 m), ki je zapisana pri Lepointu, je vredna mednarodnega merila. Edini rekord sezone pa je le prej omenjeni po zaslugi Lallanea.

Vse drugače plodoviti glede rekordov so bil minulo poletje na Danskem, kjer so popravili nič manj kakor 18 rekordov. Brez imen so številke, ki so bile deloma izboljšane po večkrat v eni disciplini, naslednje: na 800 m 1:52,3, na 1000 m 2:27.8, na 1500 m: 3.55.2, na eno miljo: 4:15.6, na 2000 m: 5:26.3, na 10.000 m: 30:55.4, na 110 m z zaprekami: 14.5, v stafeti na 4×400 m: 3:22.2, v disku: 43.46, v kopju: 64.38 m itd.

V Celju so imeli preteklo nedeljo še eno lahkoatletsko prireditev, in sicer tek čez drn in strn, na katerem pa je bila udeležba zelo pičla. Tekmovalci so bili razdeljeni v tri razrede, v katerih so zmagali Steiner pred Antlogo v skupini A, Perišič pred Pleterškom in Jelencm v skupini B ter slednji Varlec med najmlajšimi.

Ptujski nogometaši so isti dan odigrali svojo prvenstveno tekmo z Zagorjani. Igra je je končala z 1 : 0 v korist domačih.

Radio Ljubljana

PONEDELJEK, 30. NOVEMBRA 1942-XXI

7.30: Pesmi in napevi. 8.00: Napoved časa — poročila v italijanščini. 12.20: Plošče. 12.30: Poročila v slovenščini. 12.45: Operetna glasba. 13.00: Napoved časa — poročila v italijanščini. 13.15: Poročila Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini. 13.20: Orkestralna glasba. 14.00: Poročila v italijanščini. 14.15: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec — Glasba za godalni orkester. 14.45: Pisana glasba. 15.00: Poročila v slovenščini. 17.00: Poročila v italijanščini. 17.10: Pet minut gospoda X. 17.15: Orgelski koncert Pavla Rančigaja iz cerkve Sv. Petra v Ljubljani. 17.45: Simfonična glasba. 19.: »Govorimo italijansko« — poučuje prof. dr. Stanko Leben. 19.30: Poročila v slovenščini. 19.45: Lahka glasba. 20.00: Napoved časa — poročila v italijanščini. 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini. 20.45: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec, sodeluje sopranistka Ksenija Vidali — operna glasba. 21.20: Predavanje v slovenščini. 21.30: Koncert Adamičevega orkestra. 22.00: Zanimivosti v slovenščini. 22.10: Klavirski koncert Marijana Lipovška. 22.45: Poročila v italijanščini.

Vaše razvedrilo naj bo „Dobra knjiga"

E. I. A. R. — Radio Ljubljana

Parliamo l'italiano

Schema della 9 lezione che verrà tenuta dal prof. dott. Stanko Leben lunedì, 30 novembre 1942-XXI° alle 19.

Tu natisnjeno besedilo je samo ključ za vse one, ki slede pouku italijanščine po radiu. Italijanske ure so na sporedu ob ponedeljkih in sredah za začetnike, ob petkih pa za tiste, ki že imajo gotovo predznanje, vedno ob 19. uri.

LEZIONE NONA

Autocolonne nel deserto

Nel deserto le marce sono lente, esasperanti. I motori degli automezzi arrancano, i carrelli stridono. Invano i conducenti tentano di evadere dai solchi tracciati nella sabbia molle, alla ricerca di un terreno più solido tra i bassi cespugli dello sparto. Fuori delle carreggiate, il terreno è troppo accidentato per essere praticabile e gli autieri finiscono sempre per ritornare nella pista anche a costo di sollevare un compatto polverone che infastidisce gli uomini e nuoce alle macchine. Ad esso si aggiungono ondate di sabbia mosse dal vento desertico, che si annuncia con le sue prime raffiche. Le colonne compiono prodigi di fatica per mantenere il collegamento nel deserto. Cercano di accelerare il più possibile la difficile marcia per non essere sorprese dalla notte in questa desolata solitudine.

Aggettivi quantitativi

poco coraggio, pochi soldati, poca neve, poche case.
molto danaro, molti errori, molta paura, molte signore.
troppo sole, troppi nemici, troppa pioggia, troppe mosche.
tanto lusso, tanti amici, tanta bontà, tante bandiere.
quanto lavoro! quanti sforzi! quanta pazienza! quante cose!
tutto il libro, tutti gli alberi, tutta la città, tutte le persone.
tutto quanto il mondo; tutt'e due le case.

ESERCIZI

1) Traducete: Malo upanja (speranza) imam. — V (a) Ljubljani je preveč dežja in premalo sonca. — Poslušamo (ascoltare) z mnogo pozornosti (attenzione), f.). — Preveč pisem (lettera) prejema (ricevere). — Malo jezikov (lingua) govori. — Zakaj se tako zelo bojite (avere paura)? — V mestu ostane (restare) malo vojakov. — Vse te stvari so zanimive (interessante). — Oba avtobusa prideta (arrivare) danes zvečer. — Ves dan delam, zvečer (la sera) sem truden (stanco). — Koliko naporov, preden (prima di z nedoločnikom) se človek nauči italijanščine! — Koliko lepih stvari je na svetu (al mondo)!

2) Coniugate al presente indicativo le frasi seguenti: D'inverno studiare più volentieri che d'estate. — Rivedere dopo tanto tempo il paese nativo. — Preferisco restare a casa. — Accorgersi dell'errore.

Kako vleče pipa?

Beseda izkušenega tobakarja

Imamo troje vrst pip in to kratke ravne, kratke viseče in dolge s cevjo in odlivkom. Če ima pipar dovolj časa in če doma ali v klubu hoče komodno brez ozira na okolico pokaditi pipico tobaka s pravim užitkom, mu priparočam pipo z dolgo cevjo in odlivkom. Dim iz take pipe je hladen; tobačna vodka, ki se pri kaji nabira, ostane v odlivku. Kaja iz take pipe ne peče.

Za dolgo pipo pa pride na vrsto kratka, navzdol zavita brez odlivka. Ta je od kratke revne zaradi tega boljša, ker tudi v nji ostane vodka pol ustnikom in ne pride v stik s kadilčevo slino. Če pa taka pipa, ki ima gorak dim, nekoliko peče,

si pomagamo na isti način kakor pri papirnatem »špicu« za cigare ter vtaknemo pred ustnik košček vate. Dim postane hladen in tobačna vodka se vsesa v vato, ki jo je treba pri ponovnem pušenju obnoviti.

Tretja na vrsti je ravna pipica, ki je postala najbolj moderna, ampak kar se prijetne kaje tiče, daleko zaostaja za prvima dvema. In zakaj? Kadilec preveč pljuje, ker je dim oster; tobačna vodka, ki se v ustniku nabira nima kam odtekati in pride v stik s kadilčevo slino. Če kadimo tako pipico, je torej dobro, če jo držimo v nekoliko v visečem položaju, da ostane vodka pod ustnikom. Če se pa da ustnik nekoliko potegniti, iz glave pipice, nastane med ustnikom in glavico prostorček, v katerem potem vodka zaostaja. So sicer kratke ravne pipice s kombiniranim ustnikom, v katerem se dim nekoliko zadržuje in ohladi, vendar je snaženje takih ustnikov zelo nerodno.

Preden začne piper kaditi, naj tobak pregleda, če niso v njem koščki debelih žil, ki jih je treba odstraniti, ker take žile samo zadržujejo gorljivost. Ako pa je tobak v dolgih paskih rezan, jih raztrgaj! Včasih najdeš v tobaku tak odrez tobaka, da so ti paski, drug nad drugim tesno stisnjeni v klobčič. Ker takšen klobčič ne gori, ga je treba razrahljati. Da mora biti tobak suh, je prav tako važno, kakor pri cigari. V pipo nabašeš tobak narahlo, da s tem proces gorenja pospešiš in da ni treba dim iz pipe težko vleči. Če prenehaš kaditi, je treba pipo takoj osnažiti, in sicer glavico, ustnik, »špic« in cev — drugače zasmrdi. In pokaditi moraš čisto do dna, da je stena glavice popolnoma ožgana. Nič ne škoduje, če imamo pri kaji kratek klinček, s katerim zdaj pa zdaj žerjavico narahlo stisnemo. Na vrhu ali ob strani nepogoreli listki tobaka se s tem pritiskom potlačijo v žerjavico, tako da po končani kaji ostane v glavici čist pepel. Pipo osnažimo na preprost način in sicer ustnik in »špic« s suho tanko travo ali z vrvico ali peresom. Navlažimo malo v alkoholu ali žganju, ker alkohol popolnoma razkroji tobačno usedlino v cevki. V dolgo cev pipe pa pri koščenem koncu stisnemo košček papirja, zavrtimo nekolikokrat, da se tudi vijuga koščenega konca očisti in potem s trdo žico (najbolje od dežnika) potisnemo papirček skozi cev. Ako je cev zelo onesnažena, čiščenje ponovimo. V glavi pipe se nabere po daljši kaji na steni tudi zoglenela masa in ta se more s trdim predmetom spraskati, da dobi glavica znotraj spet svojo normalno širino. Tudi odlivek je treba osnažiti s papirjem, da je spet suh, ker papir popije vso vlago. Kar se tiče pljuvanja pri kaji, bi omenil, da storimo to takrat, če je dim gorak, ostrega okusa (vlažen tobak) in če kadilec težko vleče. Posebno pri težkem vlečenju se nabira v ustih obilo slin in te deloma prehajajo tudi v ustnik ali špic in pipica preveč zamaka.

Kaja najbolj tekne po dobri podlagi in pri kozarčku dobre pijače, s katero se okus v ustih med kajo deloma osveži. Pušiti pri naporni hoji ali telesnem delu ni dobro; taka kaja organizmu zelo škoduje. Pri kaji imamo, rekel bi, trojni užitek. Dražimo svoj živčni sistem in sicer vid, vonj in okus. Popolni užitek ima kadilec, če dim vidi, voha in okuša. Ako pa eden izmed teh refleksov manjka, je zaželjeni užitek šibkejši. Kdor se hoče v tem prepričati, naj zapre oči in poskusi kaditi. Ko dima ne bo videl, izgubi polovico užitka ali še več. Na drugem mestu pride do veljave vonj in potem šele okus. Kadilci cigar in pipe ne inhalirajo — zadovoljujejo, se s tem trojnim užitkom. Kaja cigar in pipe je v primeri s kajo cigaret zelo ekonomična. V času, v katerem kadilec pokadi cigaro ali pipo, bi kar se cene tiče, pokadil trikrat toliko cigaret. Kadilec cigare ali pipe vleče neprestano, ker bi sicer cigar ali pipa ugasnila. Medtem cigareta sama pogori, če je suha, ne da bi bilo treba vleči. Papir na cigareti bolj hitro gori kakor tobak tli in to zelo pospešuje gorenje cigarete. Pri kaji cigar ali pipe kadimo torej čisti tobak in vonj tobaka tu ni paraliziran z neprijetnim vonjem cigaretnega papirja. Razlika med kadilcem cigar ali pipe in kadilcem cigareet je ta, da kadilec cigar ali pipe reflektira na daljši čas kaje, na pol ure ali celo uro, ne da bi prenehal. V tem času neprestano vleče dim. Cigareta je mnogo prej pri kraju. — Nekateri kadilci pipe imajo navado, da primešajo v tobak listje različnih dišečih rastlin. Taki kadilci ne reflektirajo na izrazito aromo tobaka in jim je več za sodbo okolice, da čujejo, kako njihova pipica »lepo diši« — ampak ne po tobaku.

Še besedo o nosljanju. Tobačna moka mora biti dobro fermentirana, »zgnojena«, da ima oster amonikalen duh. Za nosljanje ne sme biti preveč suha, ker se skozi nos zaleti dalje in zaide pri močnem povohanju celo v grlo. Nosljanec ima že sam izrazito aromo po vegetaličnih dišečih mokah in oljih, ki jih tobačni moki redn primešajo. Vendar to nekaterim nosljačem ne zadostuje. Zato še sami aromatizirajo nosljanec po lastnem okusu. Ako nosljanca v kratkem času ne porabiš, se z dolgim ležanjem nekoliko posuši in tudi izgubi na svojem prvotnem vonju. Tak tobak je potreben osveženja. Nosljanec osvežimo z močno dišečo tekočino, najbolje z rumom. Nekoliko kapljic zadostuje — dobro pomešamo in pustimo v zaprti steklenici dalj časa ležati, da se moka zadostno nasiti vlage in novega vonja.

Tobačne doze so kovinaste, lesene ali iz mašéja. Kovinaste niso tako dobre, kakor drugi dve, ker se v njih tobak hitro ogreje in posuši in aroma izhlapi. V lesenih ali mašejastih dozah ostane tobak hladen, zadrži tudi aromo in draži nosne živce, kar povzroča kihanje. Pravimo, da se s kihanjem glava izčisti in to človeka nekoliko osveži. Posebno v jutranjih urah se prvi šepec najbolje prileže. Še zlasti v času nahola. Tudi pri duševnem delu nosljanje človeku razbistri misli. Delo je lažje in bolj uspešno. Nosljanje ne škoduje organizmu tako kakor kaja. Kdor pa se je enkra tprivadil, ne bo odnehal. Kdaj prej je bilo nosljanje zelo razširjeno, nosljali so ne samo moški, marveč tudi ženske. Pomislimo, da je bilo svoj čas nič manj kakor 10 razlinih vrst nosljanca ter da so v »kraje nasljačev« romale cele vagonske pošiljke dragocene, žlahtne tobačne moke.

„Zakaj nisem postala umetnica?“

Odgovor na to vprašanje je v naslednjem opisu obiska pri gospe Franji Brišnikovi, ki bo v kratkem praznovala osemdesetletnico. Gospa je v mladosti kazala izrazit talent za slikarstvo in kiparstvo, vendar se ni izšolala. Bila je družabnica grofice Jelačičeve in hrani mnogo spominov na življenje med nekdanjim plemstvom.

Usoda je gospo Franjo Brišnikovo speljala od umetnosti, dasiravno so ji rojenice položile ob zibeli lepe darove. V njej se je izgubila slikarica-kiparica. Zanimala sem se za gospo Brišnikovo in te dni sem preživela na njenem domu v Florijanski ulici 15 prav prijetno popoldne.

Že v predšolski dobi v Št. Jurju ob Taboru so jo zanimali kipi v cerkvi in doma je oblikovala njih glave iz krompirja. Neko nedeljsko popoldne pri krščanskem nauku je našla v klopi poleg sebe kos sveče, gnetla vosek z rokami, ki je postal mehak, gledala kip na oltarju in z nohti oblikovala svetnikovo postavo. Iz voska je napravljala Jezuščke za jaslice in ovčke iz žganega apna; pri tem delu je že rabila nož in pozneje dleto, ko sta ji bila material ilovica in mavec. Iz stearina je napravila več kipov za grofice Jelačičeve.

Rojena na trdnem domu je šla 16letna mladenka k rodbini generala barona Lenka, katerega žena je bila hči barona Wittenbacha iz graščine Podgrad na Vranskem, k njegovemu šestletnemu sinu Feliksu, da ga je učila slovenščine. Pri tej družini je ostala štiri leta, potem se je hotela posvetiti poklicu pri pošti. V tem je dobila pismo iz Gradca od baronice Simpschenove, da ji je na razpolago mesto družabnice pri grofici Hermini Jelačičevi de Bužin v gradu Novi dvori pri Zaprešiču. To službo je sprejela in ostala tam vse do svoje poroke s šolskim upraviteljem Brišnikom.

Že pri generalu baronu Lenku je mnogo risala in za njena dela se je dedek njenega gojenca zelo zanimal, jih zbiral in pokazal družbi in gostom, ki so prihajali na obiske. Nekoč ji je naročil, naj nariše kmetico s košem in grabljami in spodrecano, takšno, da bi predstavila pristno ženo naše vasi. V družino barona Lenka je prišel neki umetnik z Dunaja in ko je videl sliko kmetice je predlagal mladi Franji, naj svoje delo izpopolnjuje v šolah. Toda baronica Lenkova je to preprečila, ker ni hotela, da bi vzgojiteljica njenega sina šla od hiše. Udala se je usodi.

Ko je bila že v Novih dvorih pri grofici Jelačičevi, je vedno risala in oblikovala. Raznesel se je glas o njeni nadarjenosti med člani aristokratske družine. Grofica Sermage, sestra grofa Wurmbrandta, ki je bil takrat predsednik deželnega odbora v Gradcu, je poročala svojemu bratu o izrednem talentu mlade družabnice grofice Jelačičeve in ta je predlagal, naj se vpiše za nadaljne študije na obrtni šoli v Gradcu, kjer bo dobivala posebno štipendijo. Toda v tem je šla na dopust na svoj rodni dom, se seznanila z učiteljem Brišnikom in se poročila.

S svojim soprogom je preživela 16 let pri sv. Roku ob Sotli, nato je prevzel posestvo po svojemu očetu v Gornji Rečici pri Laškem, odkoder sta se preselila v Laško in pozneje v Ljubljano.

Leta 1914. ko se je pripravljala razstava »Slovenska žena«, je bilo določeno, da bi tudi gospa Brišnikova razstavila svoj dela. Začetek svetovne vojne je to preprečil. Za njene umotvore sta se tisti čas prav posebno zanimala pisatelj Fran Govekar in njegova soproga gospa Minka.

*

Prijetno je bilo popoldne pri gospe Franji Brišnikovi, ko je obujala spomine davnih časov v sijajnih dvorcih plemiških družin, posebno pri groficah Jelačičevih. Pokazala mi je Smrtni oglas grofice Anke Jelačičeve, ki je bila zadnja svojega rodu, na katerega je hrvatska zgodovina tako ponosna. Kdo ji je poslal smrtni oglas grofice Anke Jelačičeve, ne ve, ker je bila tesno povezana z vsemi aristokratskimi družinami, kjer je bila spoštovana družabnica.

Ko se je poročila, je prejela voz zabojev s finim porcelanom, kristalom in srebrnino, dalje platno, blago za poročno obleko in druge darove. To je bilo priznanje razne gospode, ki je spoštovala njen lepi značaj in njen talent. Še ko poročena je prejemala za vsak božič darila zase in za družino.

In če ne bi bila gospa Franja Brišnikova tako umetniško nadarjena, so že omenjene vrstice dokaz o lepi duši naše žene, ki so jo cenili široki krogi plemiških gospá. Od otroških let, skozi vse življenje jo je spremljala želja, da bi sledila klicu, ki je bil vedno glasnejši v njeni notranjosti: da bi se posvetila risarstvu in kiparstvu. Vedno pa je oblikovala razno snov in je svinčnik drsel po papirju. V njeni sobi visi uokvirjena slika sv. Cecilije, prav čedno delo, ki izraža talent, kakršen bi mnogo dal, ako bi se izpopolnjevala na slikarski akademiji. V zakonu, ki ji je dal sedem otrok, je še vedno utegnila slediti klicu srcá.

Omenila je: če bi bila vsaj 50letnica, bi hotela nadaljevati pod strokovnim vodstvom svoje delo.

Tudi za pero je prijela, kar dokazuje opis nesreče v Abazzii, kamor je šla ko družabnica z grofico Jelačičevo. (Opis objavljamo na drugem mestu).

Mož je bil izvrsten vzgojitelj, vrtnar in kmetovalec, a ni imel dosti zanimanja za umetnost in tu so se križale njune misli in nazori.

Povedala sem gospé, da so šli tudi mimo mene — vse od otroških let dalje — viharji življenja. Vsako ženo razumem v srčni bolečini, pa naj bodo to spomini na moža ali očeta, saj je bila tudi moja mama žena — mučenica.

Na zapadu je žarelo nebó v večerni zarji, ko mi je še pripovedovala živahna gospa, da dela od jutra do noči.

»Le delo me odvrne od misli na visoka leta, da sem na pragu svoje 80letnice. Delo me ohranja mladostno in Bogá prosim, da me očuva in ohrani vsem mojim otrokom, katerim sem luč življenja in oni meni.«

To je tudi iskrena želja vseh, ki poznajo značaj in dušo gospe Franje Brišnikove.

Mara Tavčarjeva

Še v svojem 80. letu oblikuje gospa Brišnikova različne kipce iz sveče, voska ali mila. — Na sliki je njen »Zadovoljni Kranjec«

Marjana gre v gledališče...

(Odgovor na članek v zadnjem ponedeljskem »Jutru«

Kdor krivice dela, jo sebi dela,
Kdor nápak dela, dela sebi nápak! Kdor krivice dela, jo sebi dela, ker samega sebe nravno pači!«
(Marcus Aurelius Imperator)

Vseeno je, ali ima vstopnico za dijaško stojišče, galerijo ali pa za lože prvega reda. Glavno je, da je z maturo proglašena za zrelo, in to od profesorjev, ki ji ne vsiljujejo več profesorske morale. Ona hodi v gledališče s pravim, kristalno čistim dekliškim namenom, da bo uživala v kraljestvu muzike.

Če se ji včasih pripeti, da zgreši namenjeni cilj, ki jo je napotil v gledališče, da ne sliši več niansiranja orkestra in fraziranja pevcev na odru; če njena misel poleti v objem izvajalca, in ne izvajane umetnosti, je to samo znak njene zrelosti... Ona je ravno tako iz krvi in mesa. Ne bodimo ozkosrčni ter ne zahtevajmo od nje, da bi se po osemletni šolski mučilnici še čutila sužnjo na promenadi, v kavarni in v gledališču; ker so promenada, kavarna in gledališče in posebno še svobodno debatiranje na teh mestih njeni ideali. Spoštujmo torej njene ideale, čeprav so malo zaprašeni in zakajeni!

Zdaj šele sliši direktno in konkretno čarobne besede svojih junakov z odra. — Da me ne boste napačno razumeli, trdim namreč; ona je kljub temu strogo moralna, ker dobro loči poročene od neporočenih umetnikov. Séme katehetovih naukov je padlo na rodovitna tla! Ali ni lepo od dekleta, če se bolj vnema za Tagliavinija n. pr., kakor pa za Giglija, ker je prvi še svoboden, slednji pa že — oddan! Je to mar zlo, če bi njena fantazija poletela tako daleč in ustvarila sledeče idile: Tagliavinijev oče je krojač. Pa če bi slučajno ob priliki poizkušnje novega kostuma bil navzoč v salonu sam gospod tenor! Kakšna sreča, kakšna blaženost! Samo ena njegova sladka beseda in rahel dotik roke bi bila že vzrok, da bi od navdušenja organizirala procesijo mladih deklet za ovacije očetovi tvrdki in sinovi umetnosti.

Ali je to mar greh, če si še ni na jasnem, kljub zrelostnemu izpitu, katera od pevk je »hic et nunc« primadona? Naravno je, da so ji tenorji bolj pri srcu in se je v njihovo analizo globlje vtopila. Pri ubogih pevkah pa se ji ne zdi vredno, da bi jih natačneje ocenila in razvrstila. Naj reasumira vsa svoja osemletna opazovanja v gledališču pa si bo na jasnem, katera od pevk je primadona. Uboga Heybalova..., kaj bi še morala zapeti, da se ji bo to priznalo!?

Marjanina ura je gotovo v popravilu, ker zamuja mnoge momente in dogodke v gledališču. Če pa je katerikrat zamudila šolo, ali pa celo rendezvous, je tega kriva pokvarjena ura. Upamo, da bo nekoč prav tako gladko tekla, kakor njeno literarno pero, ki poje ode o »odprtih durih v naš zemeljski raj«. — Ona n. pr. piše, »da so doma pomaknili zrelostno samostojnost na polnoletnost«. Marijana, za to se je že narava potrudila! Ne starši! Kaj je prav za prav prej: zrelostna samostojnost ali polnoletnost? V življenju srečam ljudi polnoletne brez zrelostne samostojnosti; a tudi zrelostno samostojne, a ne polnoletne. Kako je v tej zadevi z Marjano? Strašna stvar, če mladoleten pa poleg tega še zrelostno nesamostojen piše... in daje lekcije drugim!

Draga Marjana, Vam je znana ona: »Si tacuisses, philosophus mansisses!« Tega pregovora ni izmislila profesorska morala, temveč klasičen genij! Bolje je jezik za zobmi, a pero v pisalno mizo, nego slaba pisarija. O umetnosti, Marjana, se tako ne piše. Poboljšajte se, dokler je še čas; saj ste še mladi! Svojo pesniško struno napnite, da bo dala plemenitejši zvok, konstruktiven, a ne destruktiven zvok. O Taliji lahko sanjarite, ali če hočete govoriti o njej in njenih sinovih, govorite s spoštovanjem, ne glede na to, v kakšnem razmerju so njeni otroci do realnega življenja. Abstrahirajte od mesa ter svojo mlado dušo okopajte v studencu čiste umetnosti, da bo Vaša ženska duša zasijala v pravem blesku. Samo na ta način boste izpolnili svojo misijo v morju svetovnih strasti. Pisanje cenite, pisarjanje pa kategorično odklanjajte, ker Vas ni vredno. Če Vam je že oče Jupiter bil naklonjen in Vas izbral za člana Parnasa, potem prosim, zavihajte rokave in revidirajte srednješolsko znanje. Na univerzi ali pa v javnem delovanju mislite na to, kar v srednji šoli še niste dosegli, in sicer: na čisti namen — pomagati človeku, a ne tako, da oživite enega za ceno smrti drugega. Pomagajte obema, ker sta oba — č l o v e k a!

»Qui bene distinguit, bene docet!« Draga Čudna kot umetnika iščite na odru, a ne v Prešernovi ulici. Sladoljevova poroka naj Vam ne gre na živce, ker je lahko objektivno v umetniškem udejstvovanju ravno tako »fest poba«. Umetnost se ravná po človeških zakonih! Ne bodite vendar malenkostni ter uživajte junake na odru brez predsodkov!

Stari klasiki so svoja ponesrečena dela žrtvovali ognju. In če jih je prijatelj za nje vprašal, so odgovorili: »Igni dedi«. — Dobro bi torej bilo, da si vzamete za zgled stare vzore. Naj Vas tolaži pregovor: »Errando discimus«.

Sja.

Iz spominov 80 letne gospe Franje Brišnikove:

Razburljiv veliki petek

Ko se je dunajski dvor še zavedal svoje moči, se je po božiču zbrala v Abbazziji mnogoštevilna aristokracija iz vseh krajev, posebno z Dunaja in Češke.

Navzočna je bila Štefanija, soproga prestolonaslednika Rudolfa, nadvojvodinja Marija Jožefa, nadvojvoda Oton, grof Meran, sin nadvojvode Ivana z obiteljo, ter mnogo drugih aristokratov.

Ves predpust so se vrstile veselice. Vreme je bilo krasno, vrtovi v bujnem zelenju in dehtečem cvetju. Mlada, bogata kontesa Kesselstatova je nameravala obhajati svojo poroko z nekim češkim plemičem: priprave so bile velike, dan poroke je bil določen na velikonočni ponedeljek.

Vedno več je prihajalo znancev in sorodnikov.

Veliki petek zjutraj se je sprehajala večja družba po cesti proti Voloski. Morje je bilo nenavadno razburkano. Na odprtem morju ni bilo daleč naokoli videti nobenega čolna. Družba je obstala in opazovala valovanje morja. Navzočna je bila baronica Friessova, bodoča svakinja kontese Kesselstatove; vsa vzhičena je vzklikala: »Kako božansko lepa mora biti smrt če se človek takole izgubi med valovi!...«

Nikomur od družbe se niso zdele te besede važne.

Okoli 9. dopoldne je ves razburjen prisopihal po stopnicah mladi poročnik grof Artur Kesselstat, brat nevestin, h grofici Jelačičevi ter že od daleč klical, da je ravnokar grofa Merana zadela kap in je prosil, naj mu pomaga razposlati vesti o njegovi smrti. Ko je bilo to delo opravljeno, je spet zdirjal po stopnicah, ne sluteč, da bodo čez nekaj ur opravljali isto delo drugi za njega.

Popoldne ob pol treh je tudi njegova sestra obiskala grofico ter se mudila pol ure pri njej.

Medtem so kar trumoma hiteli ljudje k morju ter gledali proti točki, kjer se je zibal prevrnjeni čoln. Mnogo čolnov je hitelo na pomoč. Na cesti je že bila tudi kontesa; prestrašena je vprašala, kaj se je zgodilo. Na odgovor, da se je nekdo ponesrečil, je prebledela in presunljivo zakričala »Jezus Marija, moj brat!« Spomnila se je, da se je mladi grof v družbi baronice Friessove in njenega 16 letnega sina vozil s čolnom.

Tekla je vsa razburjena na pomol, ko so ravno prinesli nasproti mrtvo baronico Friessovo in njenega nezavestnega sina.

V nepopisni bolesti je vila roke in klicala bratovo ime. Na mah je bilo vse polno parnikov in čolnov, iskali so grofovo truplo, a našli ga niso; hladno morje je ostalo za vedno njegov grob.

Ko je njegova mati, stara grofica, zaznala, da njenega edinca ni več, se ji je omračil um.

Neprestano je sedela pri oknu ter bulila v ono točko, kjer se je zgodila nesreča. Živela je v popolnem prepričanju, da se bo njen sin vrnil od ondi živ in zdrav.

Govorilo se je potem, da se je baronica nalašč nagnila čez čoln, in ko jo je grof hotel rešiti, je izgubil ravnotežje in tako so se vsi trije prevrnili v morje.

V mali cerkvici so namesto poroke opravljali pogrebne molitve.

Poroka grofove sestre je bila čez nekaj mesecev popolnoma tiho brez svečanosti.

Boris Jurjev:

Ljubezen v katorgi

Deseto leto sem že bil kaznenec. Zaradi mladostne lahkomiselnosti — ubil sem v dvoboju skrivnega ljubimca zaročenke — sem bil kaznovan z dosmrtno ječo v Sibiriji. Okoli roke sem nosil jeklen obroč, ki me ni nikoli zapustil, bil mi je najboljši prijatelj. Nekega dne, preden smo šli na delo, sta prišla po mene dva vojaka. Vzela sta me v sredo in me odgnala sam Bog ve pam. Zadnjič sem iztegnil roko v slovo sotrpinom, oči so se mi orosile, saj so vedeli oni in jaz, da se ne bomo videli nikoli več. Šel sem beden in reven, med dvema uniformirancema, novim prigodam naproti.

Privedli so me v novi dom. Ta se je razlikoval od onega le po tem, da je imel v kuhinji ženske, medtem ko so v prejšnjem kuhali moški. Delavci so se odpravljali na delo. Radovedno so me motrili. Neki radovednež se je predrznil vprašati: »He, ti, koliko si jih dobil?« Predrznemu vpraševalcu je porinil vojak kopito svoje puške v brado. Hodili smo naprej. Na moji levici so se širila ogromna gnojišča, na desnici pa so stale velike sive barake, ki so nalik požrešnim rakvam čakale novih žrtev. Dospeli smo do neke zgradbe, bivše utrdbe. Mlajši vojak je potegnil za stari zvonec. Dasi se je nanj ves obesil, je dal zvonec od sebe le otožen zvok, ki sem ga komaj ujel na uho. Moral sem se glasno zasmejati. Tudi vojak se je nasmehnil. Spogledala sva se. Povesil sem pogled. Oba sva mislila isto, samo noben vojak ni smel govoriti s svojim zaupancem. Udaril je nekaj krat s puško po trohnečem lesu. Čakali smo precej časa, da se je odprlo staro okence v vratih. Skozi umazano in zaprašeno šipo sem videl starikavo, odurno lice. Čakali smo približno eno uro, preden je mož odklenil. Poročnik je imel svojo pisarno v prvem nadstropju. V sobo nas je povabil mehak ženski glas, ki je že sam na sebi razodeval mehkoto in nežnost duše. Ko pa sem stopil po svetlo zlikanih tleh, je moja okorna noga, že davno nevajena gladkih tal, podrsnila in padel sem kakor sem dolg in širok. Imel sem emolo. S čelom udaril ob rob svojega okova. Izgubil sem zavest. Ko sem se spet zavedel, sem začutil na čelu mehke roke, ki so zavezovale. Oči pri najboljši volji nisem mogel odpreti, svinčena teža mi je ležala na vekah. In spet sem omedlel. Duša mi je plavala ločena od telesa bogvedi kod.

Ležal sem v menjajočem se stanju. Včasih sem se nekaj minut na dan zavedel, včasih še tega ne. Bolezen je bila resna.

Nekega večera se mi je razum po dolgih, težkih dnevih spet vrnil. Čutil sem se zdravega in močnega. Zvečer je prišlo k meni tisto dekle, ki ga sicer nisem še nikoli prav videl, a vedel sem, da je lepa. Kako šele sem bil presenečen, ko sem videl, kako je lepa! Da je kje kaj tako lepega mogoče razen v pravljicah!... Postavila je svečnik na nočno omarico in sedla poleg mene na posteljo. Zmolila je nekaj molitev. Slednjič je dvignila velike, črne oči do mene. Presenečena je kriknila, ko je videla, da se zavedam. Urno je stekla od mene. Hudo mi je postalo, ker sem takšno strašilo. Toda motil sem se. Čez nekaj minut je pritekla z nekim starejšim gospodom v uniformi. Pekel se je odprl pred menoj. Ta krasota je že oddana! Ta srečni poročnik je z njo poročen.

Gospod pa se je nasmehnil. Zdelo se mi je, da je podoben nekemu mojemu mladostnemu prijatelju, ki ga nisem od pregnanja več videl. Mož se mi je nasmehnil: »Ali me ne poznaš več, Vladimir Ivanov!?« Spoznal sem ga. Poročnik Aleksej Dimitrijev. O, kje so tista leta, ko sem bil jaz polkovnik in on pri meni kot moj ordonančnik! Pojasnil mi je, da je le težko dobil od majorja dovoljenje za moje zdravljenje na svojem domu. Ni se dolgo mudil pri meni, imel je nekje še opravke.

Ostal sem s krasotico sam. Toda Aleksej se je vrnil in mi povedal: »E, Vladimir, pozabil sem ti predstaviti svojo hčer Olgo.« Nasmehnil se je in odšel. Njegovi okovani škornji so odmevali s stopnic. Spomnil sem se, da sem navaden kaznjenec po vsem pa še obsojen na dosmrtno ječo. Bal sem se izpregovoriti prvi. Nekak strah sem čutil pred tem lepim dekletom. Toda ona je prva začela: »Vladimir, pripovedujte mi o življenju, tam daleč v kraju mojega rojstva, v Petrogradu!«

Pripovedoval sem ji o palačah, o cesarskem dvoru in cesarju samem. Njena lica so se živahno razgrela. Oči so ji živo sijale. Umolknila sva. Ona je morda sanjala o tistih bajnih mestih tam daleč, katerih jaz ne o m nikoli več videl. Bil sem v dvomih. Pozabil sem na svoje nesrečno življenje. Zame je bilo te ti [illegible] sve-

Jesen v planinah

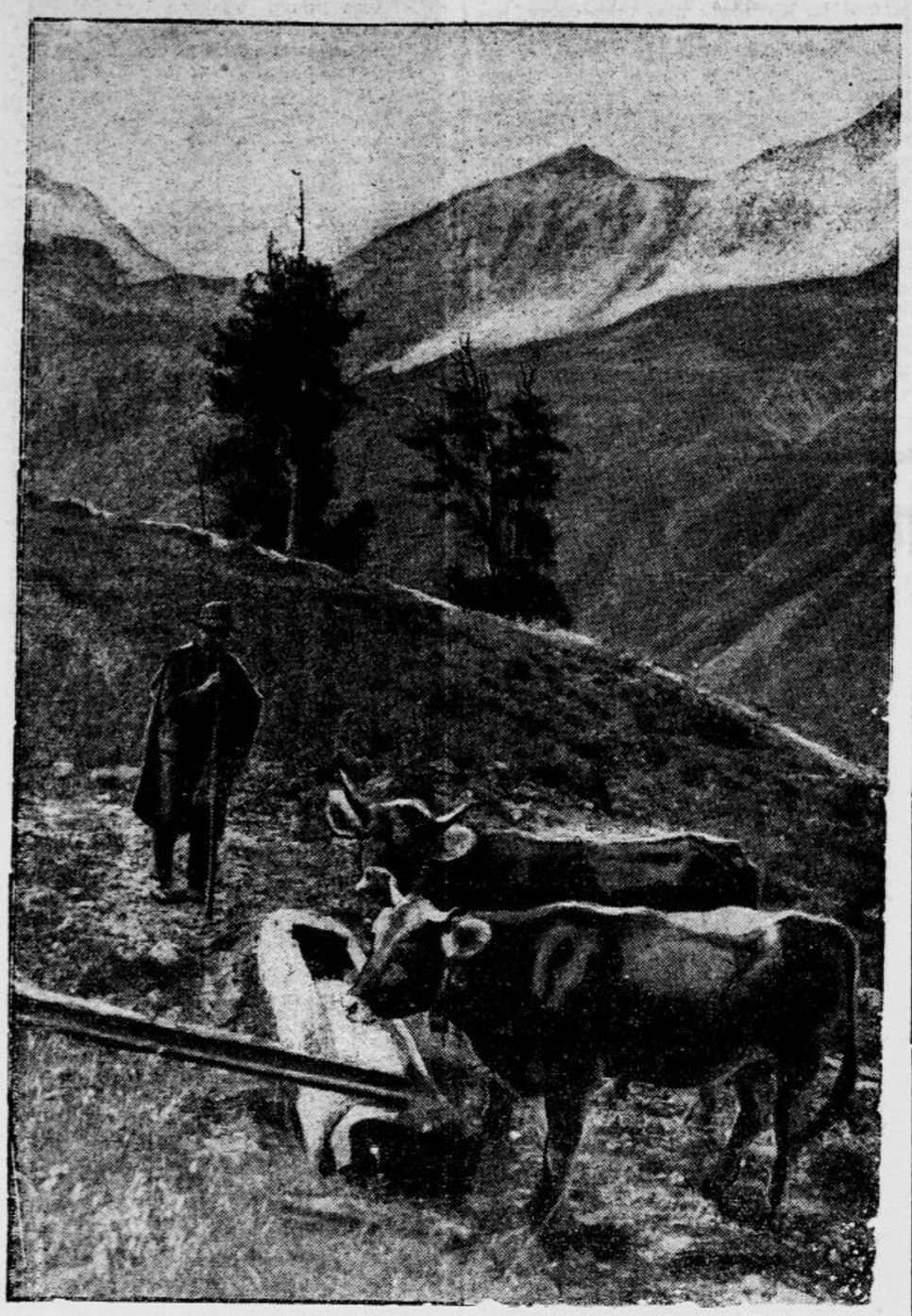

Lepi so gozdovi v jesenski barvi, v jutranjem ali večernem solncu. Jesenska pestrost odseva od njiv in tranikov, vsepovsod vidiš smehljaj jeseni, ko se ti poslednjič smehlja narava, preden nastopi mrtvo zimsko spanje. Najlepša pa mi je bila neko jesen v dolini Sedmerih božjih očesc ali jezer.

Vriskanje prešernih turistov je zamrlo v dolini in namesto smeha in žarečih lic sta legala s Hribarice tihota in mir. Mrtva je dolina jeseni, bi si mislil marsikdo, toda ravno v tem času se narava tu bahato razkošati in odene z vsemi biseri in spomini, ki pa jih vidijo in občutijo le najsrečnejši.

Prišel sem v dolino preko Hribarice nekako sredi oktobra. Nobene žive stvari nisem opazil med potjo od Kredarice in ko sem zagledal prvo jezero, se mi je zdelo manjše kakor da bi zlezlo bolj skupaj, zdelo se mi je kakor človeško oko, ki se boji, da ne bi veter nanesel vanj prahu. Preko Komne je jug pripodil lahne meglice in jesenski veter je zapel svojo pesem. Zavil sem se v pelerino in se poslovil od malega jezerca, kateremu v slovo sem še želel mirno zimsko spanje.

Začudeno in mrzlo so me gledale med potjo sive skale in od mrzle noči prezebli mah se mi je lomil pod nogami. Vse pusto in trdo. Kako ste hladne sive skale v jeseni, ko ni več solnčnega poljuba na vaših licih! Kaj ne poznate več popotnika, ki je lazil tod v vročih solnčnih dneh?

Poslovil sem se od mračnih skal in z bližnjega griča me je pozdrvil star bor, moj večni prijatelj! Stegoval je svoje dolge veje meni v pozdrav in ni ga mrazila megla, ki se mu je zapletala med zelenimi iglami. Vsedel sem se na trd mah pod njim in pogovarjala sva se o bodoči zimi, ki bo kmalu prišla, o solnčnih dneh, ki so že minili in o žareči pomladi, ki se bo spet vrnila. Rahlo je šuštel bor ter z močnimi, žilavimi vejami odganjal meglo, dokler se njegovemu trudu ni posmejalo zaspano jesensko sonce!

Stresel se je bor, ko sem vstal, pogledal sem mu v rjavo lice kot star prijatelj. Videl je na mojem obrazu skrb zanj pred bližajočo se zimo in tiho mi je zašuštel v pozdrav: »Ne bom podlegel!«

Jaz pa sem bil tako vesel tega tihega pogovora, da sem na ves glas zavriskal, se spustil v dolino in zadnjič sem videl njegove veje izza grebena, ki so se mogočno zibale v strupeno jih objemajočem jesenskem vetru!

Tiho in skrivnostno je zalival mrak dolino, ko sem dospel do koče pri jezeru. Koča me je sprejela pod svojo streho, po dolini pa je še vedno bril veter ter se jokal okoli vogalov.

Poskušal sem zaspati, toda nisem mogel. Zavil sem se dobro v pelerino, obul v copate ter stopil na verando pred kočo. Veter se je polegel in tudi megla je izginila. Vse je tiho in mirno čakalo meseca, ki se je še skrival za vrhovi. Na nebu pa so migljale zvezde tako živo in jasno kakor bi jih bil kdo umil.

Počasi se je jelo svetliti za vrhovi in hladno se je prismejala polna luna iznad visokih borovcev, ter se pogledala v malem jezeru pred kočo. Ostrmel sem. Lepo in tiho jezero se je spremenilo v kotel živega srebra, katerega so obkrožale srebrne skale. Vsa dolina se je blestela v luninem srebru in borovci so se mi zdeli kakor božična drevesca, ki so vsa preprežena s srebrnimi pajčevinami.

Pred menoj leži dolina lepa in jasna, kakor bi se zavedala, da ima v sebi grob ujetnikov iz prve svetovne vojne. Samoten in pozabljen je ta grob v jeseni, kakor je v molk potopljena vsa dolina.

Okoli oglov je zatulil veter, ter me zdramil iz mojih misli. Streslo me je od mraza, pogledal sem še enkrat v smeri, kjer je grob, ter sem mu voščil lahko noč. Veter je zapel žalostinko, mesec in zvezde so svetile nad grobom, ki leži v rajsko lepem planinskem kraju.

Drugi dan sem odšel na grob ter ga ovenčal z zelenim borom in zadnjimi cvetkami, ki so še rastle tam okoli. Tih in zatopljen sam vase sem odšel po dolini. Iz zamišljenosti me je zdramila šele Savica, ki se je žuboreče penila preko mogočnih skal.

P.

»Moja žena ima to napako, da ne zna skuhati fižolove juhe.«
»In to smatrate za napako?«
»Vsekakor, ker jo kljub temu kuha.«

V indijskih kaznilnicah

So stvari v Indiji, ki jih potnik, sledeč velike avtomobilske ceste, vobče ne opazi. In vendar so baš te stvari tako važne, da ne more mimo in preko njih nihče, ki mu je pri srcu indijska kultura in bit indijskega ljudstva. K tem stvarem štejemo tudi indijske kaznilnice. Navadnega potnika te ustanove ne zanimajo, saj srečuje bedo ob vsakem koraku v velikih mestih. Za tistega pa, ki hoče natančno proučiti indijsko deželo, je obisk takšne kaznilnice silno pomenljiv in važen. V njej vidi novo psiho ljudstva, novo bit človeka, ki se je pregrešil zoper obstoječi zakon.

Na ladji se je pisec teh vrstic nekoč seznanil z višjim angleškim justičnim uradnikom. Temu znanju se mora zahvaliti, da je

smel obiskati moderno indijsko kaznilnico v Karahiju.

Daleč zunaj mesta leži skupina hiš, opasana z visokim zidom. V ta kompleks dospeš samo skozi močno zamrežena vrata, pred katerimi stražijo vojaki z nasajenimi bodali. Da dospeš v notranjost zgradbe, pa moraš skozi več kontrol. Vojaštvo, ki vrši stražniško službo, ni belopolto, ampak barvasto. Ko smo stopili naprej, smo ugledali kakih 20 mrko zrečih ljudi, ki so čepeli na tleh. Vsi so bili vkovani v verige. Ta trop je bil določen za transport drugam.

Pogledal sem v gospodarske prostore, ki so v posebnem krožnem traktu. Notranjščina stavbe je razdeljena na več odsekov, ki so vsak zase močno omreženi. Za temi mrežami so zaposleni zločinci. Videl sem take, ki so mesili kruh, mleli moko v mlinih iz kamna in opravljali druga dela. Vsak izmed njih je nosil na sivi obleki pločevinasto znamko, na kateri je bil poleg številke zabeležen zločin in doba, ki jo ima prebiti v kaznilnici. Večina teh zločincev je obstojala iz morilcev in tatov živine. Med njimi je bilo nemalo nomadizujočih Beludžistancev, ki so se pomaknili na jug in prišli tam v konflikt s postavo.

Premišljenih umorov se v Indiji pripeti malo.

Večina teh dejanj se odigra v afektu, recimo zaradi cigarete ali kakšne druge malenkosti, ali pa, ker naščuva storilce fakir. Zato se kaznujejo v Indiji umori jako strogo. Zakon se poslužuje čestokrat smrtne kazni. Drugi predpisi zahtevajo deportacijo v Andamane ali pa smrt na vešalih. V indijski kaznilnici ne najdeš sicer nobenih samotnih celic, zakaj primerov takšnega kaznovanja v tej deželi skoraj ne poznajo.

Obsojenci so zaposleni, in sicer v družbi.

Na velikem kaznilniškem dvorišču v Karahiju je več pravokotnih zgradb, ki tvorijo v sredini veliko, zračno dvorano. Njena okna segajo do tal, so brez šip, a seveda močno zamrežena. V tej dvorani se zbirajo obsojenci k delu. Tukaj tko preproge ali pletejo koše, kroje obleko ali šivajo perilo. Veščina teh ljudi je občudovanja vredna. V kaznilnici lahko kupiš za mal denar dragoceno preprogo. Priliko lahko izkoristi vsak, ki ima srečo, da pride sem na obisk — le da so takšni slučaji precej redki.

Ponoči spe kaznjenci na trdih deskah, če ni ovir, kar pod milim nebom na dvorišču, če pa vreme nagaja, v dvorani, ki je hkrati delavnica. In najdejo se, ki niso še nikoli živeli ob rednem delu in jelu in rednem petju, kajti tudi pojoča grla krajšajo jetnikom dolgčas.

Ena izmed najznamenitejših kaznilnic na svetu je pač kaznilniška kolonija na Andamanih.

Andamani so skupina otokov med Burmo in Sumatro, na vzhodu bengalskega zaliva. Otočje tvori kakih 50 otokov in vsi ti otoki štejejo kakih 30.000 prebivalcev. Prevladuje tropsko podnebje z nezdravim zrakom. Monsunski vetrovi nenehoma prežijo na naseljence. Rast ima na teh otokih pristno tropski značaj. Tako na primer najdemo tukaj najfinejše in najodpornejše vrste lesa. Tukaj pa tudi prebiva eno najbolj nenavadnih praljudstev, pritlikavski Vinkopci, ki nimajo z ostalimi ljudstvi v Indiji nobene skupnosti in jih zaradi tega uvrščajo prej med črnce kakor med drugopolte rase.

Preiskava ob vrnitvi v kaznilnico

To otočje je angleška vlada v preteklem stoletju sklenila naseliti in napraviti iz njega kolonijo za zločince. Ko so leta 1857 potlačili veliki upor v Indiji, ni vedel lord Canning, kam naj pošlje številne krivce in kolovodje vstaje Tedaj se je domislil Andamanov. Izbral je otoke za to, da se na njih osnuje kazenska kolonija za zločince. Izprva je šlo delo težko izpod rok. Ovirala ga je mrzlica, slaba oskrba in naravnost divjaško zasledovanje zločincev po avtohtonih prebivalcih. Zločinci so umirali v velikanskih množinah. Še danes je umrljivost na Andamanih velika, čeprav manj obsežna kakor v početku. Malarija je tisto zlo, ki trebi ljudi z neusmiljenostjo z zemlje. In malarija se v teh krajih nikakor ne da omiliti.

Kaznjenci so razvrščeni po posebnih smernicah.

Večina kaznjencev tukaj sestoji iz atentatorjev, roparjev, morilcev in morilk.

Kakor smo že zgoraj omenili, ima večina teh ljudi na vesti umore, ki so bili izvršeni v nagli jezi. Pri ženskah je treba upoštevati tudi materinstvo. Mnogi med njimi pridejo semkaj zaradi umorov otrok. Pogostokrat se namreč pripeti, da mati na povelje fakirja usmrti lastnega sina ali hčer, zlasti tedaj, če je rodila hčer, ko je pričakovala sina in obratno.

Pri deportacijah sodi vlada, da si mora kaznjenec sam najti življenjsko pozicijo v pregnanstvu. Kaznjenci, ki so obsojeni na dosmrtno ječo, morajo najprej prestati šest mesecev trajajoči zapor z zelo strogimi predpisi. Če so dovolj odporni, jih spravijo za nadaljnjih osemnajst mesecev v skupno ječo, kjer je disciplina že manj stroga, čeprav še vedno dovolj trda. Sledi triletna nastanitev v barakah in isto toliko časa trajajoče delo na prostem. V naslednjih petih letih postane kaznjenec »delavec« in se lahko povzpne do nadzornika, kar se zgodi redkokdaj, ne zasluži pa še vedno nič. Če je kljub vsemu temu ostal zvest delu, postane po desetem letu na otoku prost, se lahko gospodarsko osamosvoji in zasluži, če se mu nudi prilika. Vendar je zelo dolga pot do te stopnje. V teku sedemdesetih let se je kolonija spremenila v kolikor toliko čedno naselbino, v kolonijo, ki je sicer odrezana od zunanjega sveta, ki pa je postala to, za kar je bila namenjena: sredstvo angleškega vladanja v Indiji. V tej koloniji je stalno približno 20.000 kaznjencev. Angleži pravijo, da so izbrali Andamane samo zategadelj, da bi bili njihovi dominioni vedno prosti elementov, ki bi jim lahko postali nevarni. To za danes velja zlasti za indijske upornike.

Kaznenci na delu

Za Indijca pomeni deportacija na Andamane toliko, kakor za nas peklenski ogenj. Njemu, ki s toliko nežnostjo visi na svoji domovini, pomeni deportacija smrt. Daleč od ljubljene domovine je tudi najslabšemu zločincu kazen strašna pokora, tem bolj pa tistemu, ki ljubi domovino in mora samo zaradi nje trpeti.

(A. L.)

Dekliško pismo

Rože bele so dehtele —
Tvoje bilo je srce,
srečni dnevi so minuli,
zdaj spomin mi je gorje.

Sonce se z nebá poslavlja,
tone v zarji za goro,
srčna rana se odpira,
dviga solze na oko.

Rože v vrtu so ospele,
dih jesenski je zavel,
z nageljem na mojem oknu
rožmarin je ovenel.

Tebe kliče srce moje,
misel hod, le s Teboj
in spomin na bele rože,
naj Ti bo v pozdrav nocoj!

Mara Tavčarjeva.

Nazar

Poročila javljajo o uvrščanju ruskih kaznjencev v posebne bojevniške oddelke. Med kaznjenci so mnogi nevarni zločinci. Preden je bil Maksim Gorki zastrupljen, je napisal za petrograjski dnevnik »Krasnaja Gazeta« daljši članek, v katerem je nastopil zoper različno poveličevanje zločincev v kinu in tisku ter je priključil naslednji svoj doživljaj:

V Kazanu, v Mokri ulici, je živel Nazar. Bil je to 67 leten starček z belo patriarhalno brado, širokega, stisnjenega nosu in dolgimi rokami. S svojo hojo in s svojo postavo je spominjal nekoliko na opico. Njegove modre, znojne oči so blestele nekako otročje in njegova govorica je bila tako mehka, kakor otroka...

V mladosti je bil pastir. In kot pastir je bil okrivljen nekakšnega prestopka... vaščani so se norčevali iz njega. Posebno rodbina njegovega strica si je dovoljevala surove dovtipe... Na dan Petra in Pavla je napadel z ostro nabrušeno koso rodbino in jo zaklal.

Stricu je zakričal:

»Sedaj se več ne boš norčeval iz mene!«

Delavca je umoril, ker mu je prišel ravno pod roko in devetletno vnukinjo, da bo molčala...

Vse to je pripovedoval meni in mojemu prijatelju, študentu Grajmanovu... Pripovedoval je smehljaje, kakor človek, ki se spominja srečnih zgodb svojega življenja... Za ta umor je bil javno bičan in odgnan za 20 let v sibirske svinčene rudnike... Pozneje je pobegnil iz Sibirije, vrnil pa se je po treh mesecih prostovoljno. Bil je zopet bičan. Njegova kazen je bila zato povečana za nekaj let...

Ker se je vzorno vedel, mu je bila kazen odpuščena. Ali v celem je bil v sibirskih ječah 23 let Ko je bil odpuščen, se je nastanil v Sibiriji. Živel je tam kot svoboden prebivalec pozneje pa se je preselil v Kazan. Tu je zbiral cunje, staro železo in to prodajal ter zaslužil dnevno 25 kopejk. Njegova hrana je bila čaj in kruh. Dnevno je popil deset kozarcev čaja in snedel štiri funte kruha.. Vsako soboto je šel v kopel... Nekoliko je šepal, ker je bila njegova desna noga otečena.

Vzdignil je hlače in pokazal Grajmanovu bolno nogo in rekel:

»Na, študent, poglej! Kaj mi manjka?«

Grajmanov, ki je bil jurist, je odgovoril, da ni zdravnik. Ali starec je rekel trdovratno:

»Poglej vendar! Doktorju ali vraču ne verjamem. Tebi verjamem. Sicer si Žid — imaš pa dobro navado, da vedno poveš resnico... Vsaka tvoja beseda je resnična.«

Grajmanov začudeno pogleda starca in reče:

»Kako si mogel ti, tako miren in preprost človek moriti ljudi?«

»Hm,« zamrmra starec. »O tem ne morem govoriti. To ni moja krivda Satan je to storil. Bil sem takrat mlad fanté kakor ti šele zdaj na stare dni sem resen, miren človek. Mladost, draga prijatelja, je nevarna doba. Zaradi svoje mladosti je Adam v paradižu propadel. Eva je kriva. Bil sem takrat šestnajstleten fant.«

Čudil sem se starčevim besedam. Dražila me je važnost njegovega glasu, s katerim je govoril o sebi in o svojem zločinu. Zadovoljno si je gladil dolgo, belo brado in pripovedoval:

»V tistih časih smo bili mi zločinci posebno trdo kaznovani. Pripeljali so nas na trg. Tam je bil postavljen oder. Kazali so nas kot strašen zgled ljudem. Glejte, tak je morilec! — Nato je uradnik prečital sodbo in bili smo javno bičani! V Sibiriji življenje ni bilo lahko.«

Nazar se ni pritoževal o svojem trpljenju. Gledal je na ljudi zviška, ker se je štel za višje bitje. In ko se je poslovil, je še rekel:

»Da svojega greha sem živel kot senca. Ali ko me je zagrabil satan, so bili ljudje opozorjeni name in jaz sem se zapazil šele tedaj!«

Takrat nisem razumel njegovih besed. Ali vtisnile so se mi v spomin in poznejše srečanje v ruski literaturi mi je te misli obrazložilo. Naša vprašanja so v Nazarju vzbujala občutek ponosa, in naša radovednost je silila morilca, da se postavi v naših očeh visoko.

»No, kaj je rekel zdravnik o vaši pozabljivosti?«

»Da mu moram plačati honorar vnaprej!«

*

»Z možem se imenitno razumeva.«

»Vedno?«

»Vedno, izvzemši slučaje, ko nima prav.«

tu samo to dekle, ki me je opajalo s svojo bližino. Ali bi ji priznal?

Zunaj je bila prekrasna noč. V zvezdnem siju sem ji razkrival srce. Ona me je poslušala molče, ne da bi mignila z glavo. Rahlo sem jo prijel za roko. Ni je odmaknila. Vkliknil sem šepetaje, kakor da bi se bal, da bi utegnile prisluškovati zvezde ali mesec, ki je pravkar posvetil skozi oblačno nebo na jugu.

»Olga! Ljubim vas. Olga!« Prosočе je zadrhtel moj glas.

Najina obraza sta se počasi približala. Prej ko sem se zavedel, sem poljubljal njo, Olgo.. Od Jenseja je zadonela stara volška pesem:

Ej, dubinuška, uhnjem!
Ej, zielonaja, sama pojdjot!
Ej, uhnjem! Ej, uhnjem!

Ta stara suženjska pesem me je spomnila bednega položaja, v katerem sem bil. Toda ob opojno sladki bližini ljubeče Olge sem pozabil na svet. Predal sem se čustvom ljubezni.

II.

Že dva meseca sem prebival v baraki. Že dva meseca nisem videl nje, Olge. Nisem vedel o njej in Alekseju nič, prav nič. Nekega ne me je dal major pretepsti z bičem. Dobil sem po levici toliko udarcev, da več dni nisem mogel prijeti za delo. V teh dneh sem premišljal, kaj sem storil majorju, da mi je nenaklonjen. Seveda! Da že prej nisem prišel na to! Ljubosumen je bil name! Nekega večera je moj prst poboljšal svoje bolečine. Krenil sem nekoliko pogledat po katorgi. Velik, širok zid je obkrožal kaznilnico. Prišel sem pred poročnikovo hišo. Okna so bila odprta. Žalostno sem gledal v sobo svoje ljubezni. Na severni strani hiše je bila stena iz grobega kamna. Tu bi se mogoče dalo kaj napraviti, sem si rekel. Poizkusil sem svojo plezalsko umetnost. Da, za plezanje sem bil še nekaj vreden. Prijel sem se za rob okna. Že sem pri sebi zmagoslavil nad uspehom. Toda, glej! Okovi na nogah so se nekako zapletli med seboj. Brcnil sem z nogami. Vrag! Ena roka mi je spodrsnila z roba. Zdaj sem bil zapisan smrti. Prej ali slej! Toda jaz bi rad še enkrat v del njo, Olgo. Kako lep je svet! Kljub vsemu trpljenju, ki sem ga zadnja leta prestal, bi še vendar rad živel. Pregledal sem obširna gnojišča, nato so moji pogled zdrsnili še k sivim barakam. Zdaj se mi niso zdele več tako hudobne, kakor takrat ob prihodu. Roj mušic, ki so se pozibavale nad gnojem, sem zavidal. Na že posineli roki se je še poznal udarec majorjevega biča. Napravil sem tvegano stvar, pognal sem se skozi okno v sobo. Tu me je pa premotila pesem revežev burlakov: »O-o-o-o-ej! O-o-o-ej!« Nato je čist tenor odgovoril s pesmijo:

Izza ostrova na striježenj,
na prostoj riječnoj volni,
viplivajut razpisnije
Stenki Razina čelni!

Tu nisem imel časa razmišljati o njeni izvirni lepoti. Šel sem v drugo sobo. Tu ni bilo nikogar, vendar sem pa slišal od nekod razburjeno govorjenje in nato kratek krik. Stekel sem proti onemu delu hiše, od koder sem domneval, da je krik in vik prišel. Odprl sem vrata. V sobi je stal major in se prerival z Olgo.

Srce mi je zastalo. Ona se je branila, on pa ji je razburjeno dopovedoval: »Olga, bodite pametni! On nikoli dvomil ne bo! Dobite dekret od carja na roko. Živeli boste svobodno in mirno. Drugače to listino uničim. Kakor hočete!«

V odgovor ga je Olga sunila z roko v brado. Major je videl, da ne opravi ne z grožnjami, niti s prijaznostjo nič. Vrgel se je na njo. Tega napada se je ubranila in odskočila. Napadel jo je v drugo. Zdaj se mu je posrečilo Jaz sem planil proti obema in ga z železno pestjo zgrabil za rame. Pobledel je.

»Vi ste tukaj, vi Vladimir Ivanov?!«

Takoj se je zavedel svoje moči nad menoj. Dvignil je bič. Z naglo kretnjo je korobač menjal gospodarja. Udaril sem ga čez obraz. Kri mu je počasi kapljala po bradi. Rekem sem mu: »Ti, ki si samo major, boš dvigal bič nad menoj! Major polkovnika!« Oddahnil sem se. »Prosi odpuščanja tole gospodično!«

Ponosni carjev služabnik pa ni ubogal. Toda bič je švisnil okoli vratu. V silni bolečini je zavpil: »Oprostite, ker sem razžalil vašo deklino!« Bič se mu je ponovno ovil okoli nog. S krvavo podplutimi očmi in bolestnim izrazom na obrazu je zakričal: »Ker sem razžalil vašo zaročenko!«

Mož je padel v nezavest. Ko sem mu pregledal prsni žep, sem ugotovil, da častnik ni lagal, resnično je imel pri sebi carjevo pismo. Ko mi je čez uro počil zadnji železni obroč, ki mi je oklepal roko, pod kovaškimi kleščami, sem ves srečen stekel k Olgi, ki me je blažena sprejela V njenem naročju sem ji slikal bodoče življenje. Poročila se bova, sem rekel, v Petrogradu, v najini palači, kjer naju bo počastil s svojo navzočnostjo sam car. Olga je neskončno zadovoljna vneto prikimala.

Urejuje Davorin Ravljen. — Izdaja za konzorcij »Jutra« Stanko Virant. — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran. — Za inseratni del je odgovoren Ljubomir Volčič. — Vsi v Ljubljani.